

OOSTVLAAMSCH

Z A N N T E N

Mededelingen van de Bond
der Oostvlaamse Folkloristen en van de
Dienst voor Folkloristische Opzoeken

33^e Jaargang
Nr. 3 - 1958
Mei - Juni

DRUK. V/H AD. HOSTE, N. V
GENT

UITGAVEN VAN DE BOND.

Zijn te verkrijgen op het Sekretariaat, Oscar De Gruyterstraat, 34, Gent :

1. **Oostvlaamsche Zanten**, 11^e, 15^e, 20^e jg. (Jaarboek), 21^e, 22^e, 23^e, 24^e, 25^e, 26^e, 27^e, 28^e, 29^e, 30^e, 31^e en 32^e jg., tegen 100 F. Van de andere jgg. zijn nog enkele losse nummers te verkrijgen tegen 20 F per nummer.
2. **Herdenkingsalbum Alf. De Cock**. (Uitverkocht).
3. **Het Stroodekkersbedrijf**, door Cl. Trefois (Uitverkocht).
4. **Geïllustreerd Feestnummer** (lustrumnr). Prijs : 10 fr.
5. **Lodewijk De Vriese, Bio- en Bibliographische studie**. (Uitverkocht).
6. **Kinderspelen en Liedjes uit het Land van Dendermonde**, door Mevrouw L. Bataille-Hiel. Prijs : 50 fr. gewone uitgave.
7. **De Plattegrondsvormen van z.g. « Frankische » Boerderijtypen en hun geografische Verspreiding in ons Land**, door Cl. Trefois. (Uitverkocht).
8. **Register op Celis Gabr. : Volkskundige Kalender voor het Vlaamsche Land**, door Prof. F. M. Olbrechts. Prijs : 12 fr.
9. **De Draak van het Belfort van Gent in de Folklore**, door Cl. Trefois. (Uitverkocht).
10. **De Tinnepotgieterij te Gent**, door Julien Boes. (Uitverkocht).
11. **2^e Lustrumnummer 1930-1935**. Prijs : 36 fr.
12. **Dit is die Excellente Kronyke van de Brahmisten**, (over het Teerlingspel), door Emile Andelhof. Prijs : 14 fr.
13. **De Groei en de Bloei van de Arteveldefiguur in de Vlaamsche Volksziel**, door Advokaat Jos. Vermeulen. (Uitverkocht).
14. **Galerij van Gentsche Typen**, door Emile Andelhof. (Uitverkocht).
15. **De Magie van het Poppenspel**, door F. Van Es, en anderen. (Uitverkocht).
16. **Waasch Sagenboek**, door F. Van Es. Prijs : 70 fr. (65 fr. voor de leden).
17. **Jaarboek 1945 van den Bond der Oostvlaamsche Folkloristen**. Prijs : 50 fr.
18. **Het Curieus en Vermakelijk Namenboek**, door Em. Andelhof. Prijs : 12,50 fr.
19. **Folklore en Onderwijs**, door Lod. Hoste. Prijs : 7,50 fr.
20. **August Hendrixx, Vlaams Toneelschrijver herdacht met Bloemlezing uit zijn werken**, door Fr. De Coster. Prijs : 15 fr.
21. **Pastoor Constant Duvillers, Folklorist en folkloristische Figuur**, door F. Van Es. Prijs : 15 fr.
22. **De Wetterse Reuzen**, door Marcel Daem. Prijs : 15 fr. (Uitverkocht).
23. **Sagen uit Noord-Oostvlaanderen**, door Dr G. De Meyer. Prijs : 15 fr.
24. **Een Teerlingspel in Gent**, door Lod. Lievevrouw-Coopman. Prijs : 25 fr. (15 fr. voor de leden).
25. **Inhoudstafel op Oostvlaamsche Zanten (Jg. I-Jg. XXV)**, door F. Van Es. Prijs : 30 fr.
26. **Spelen mijner Jeugd**, door L. Lievevrouw. Prijs : 50 fr.
27. **De Levende Folklore van het Gewest BALEGEM**, door M. Broeckhove. Prijs : 40 fr.

Het bedrag der bestelling is vooraf te storten op postrekening Nr 969.46, Bond Oostvl. Folkloristen, Gent.

Lidmaatschap Bond Oostvl. Folkloristen. Jaarlijkse bijdrage : 100 fr. Ereleden : 250 fr. Buitenland : 125 fr.

OOSTVLAAMSCHE ZANTEN

MEDEDELINGEN VAN DE BOND DER OOSTVLAAMSE
FOLKLORISTEN EN VAN DE DIENST VOOR
FOLKLORISTISCHE OPZOEKINGEN

Vereniging zonder winstbejag

Sekretariaat van de Bond :

M. Broeckhove,
Oscar De Gruyterstraat, 34, Gent.

Alle stortingén te doen op postrekening :
969.46, Bond Oostvl. Folkloristen,
Gent.

Redaktie van Oostvl. Zanten :

F. VAN ES,
Désiré De Wolfstr., 3, Aalst.

Drs M. DAEM & J. BOES.

De nagel als ex-voto

EEN MERKWAARDIGE EX-VOTO IN DE KAPEL VAN HET H. GRAF TE GENT.

Tijdens een bezoek aan het kapelleke van het H. Graf, palend aan de St.-Baafskathedraal, werd onze aandacht getrokken op drie grote nagelen, ongeveer 30 cm lengte, vierkantig gesmeed naar het traditioneel uitzicht der gekende kruis- en paasnagelen. Informerend naar de oorsprong dezer nagelen, deelde het aanwezige begijntje ons mede, dat deze nagelen aan de kapel geschonken werden tijdens de laatste wereldoorlog. De schenker had ze sinds een ongekend aantal jaren in zijn huis bewaard; en hechte er zeer bijzondere waarde aan, omdat ze de echte nagels van het H. Kruishout hadden aangeraakt. Wegens een bekomen gunst in de verhooring zijner gebeden had hij die nagelen als ex-voto geofferd. Voordien had hij ze bewaard om bevrijd te blijven van ongelukken en tegenslagen.

Het is voldoende bekend, dat nagelen als ex-voto-motief een rol hebben gespeeld in het volksgeloof. We dienen echter een onderscheid te maken, tussen de « handeling » met het gebruik van nagels, enerzijds; en het « offeren » van nagels, anderzijds.

De handeling wordt gewoonweg het « vernagelen » genoemd. Het zou een overlevend element kunnen zijn van de vroegere genezingsmethode : het inenten. Door de handeling, een of ander voorwerp in een opening van de boomstam te stoppen, draagt de lijder zijn ziekte over aan een boom, (in het Duits : verpropfen,

einpflochen, verbohren, verspunden, einkeilen, einpflanzen).⁽¹⁾ In Wallonië vooral, is dit gebruik beter bekend dan in de Vlaamse gewesten, men vindt er talrijke bomen waarin de ziekte vernageld wordt; o.a. te Saint Hadelin, Saint Puits, Mazy⁽²⁾, Chatelineau⁽³⁾. In Limburg, te Koninxheim op 2 km afstand van Tongeren, staat een St.-Jozefskapelleke. Lijders aan tandzeer gingen biddend om de oude lindeboom, die het heiligdom overlommerde sloegen een spijker in de verkankerde bast en verwijderden zich dan ijlings, zonder om te zien; zodoende werd de kwaal op de boom overgedragen⁽⁴⁾.

Als ex-voto heeft de nagel zijn plaats weten te bewaren in sommige kerken en kapellen. Als overgangsstadium tussen het vernagelen en het offeren vermelden we de « overbrengingsritus », t.t.z. het overbrengen van nagels van het ene bakje naar het andere. Het gebruik stippen we o.a. aan te Borsbeke, in de kerk van St.-Antonius, abt.

Nagels worden geofferd tegen zweren en in het bijzonder tegen de nagelgaten. Hier vinden we een aanknopingspunt met de verspreide sympathiegebruiken, de naam van de ex-voto is gelijklopend met de ziekte waarvoor hij geofferd wordt. De geofferde hoeveelheid nagels mag niet geteld worden. Dit gebruik was vroeger bekend te Gent in de St.-Elisabethskerk ter ere van de H. Laurentius.

De nagelen die we te zien kregen in de kapel van het H. Graf te Gent behoren tot een andere categorie van voorwerpen, meer thuishorend in het geloof aan magische krachten. De inhoud van volgende bezweringsformules verduidelijkt deze bewering. « Toveraerts ende tooveressen deur de h. cracht ende macht godts en deur dat h. bloet ende sweet, Jesus Christus ghebenedijdt, en deur de drij naghelen die deur syne handen en voeten geslaghen zijn, dat ghij tooveraerts ofte tooveressen, wie ghyliden zijt, van stonden aen, subtelijck moet vlieden, hier afwijcken, enz ». « ... om eene tooveresse te doen comen... coopt eenen nieuwen herden pot... daertoe ook onghetelde naghelen, enz. »⁽⁵⁾.

Door deze zeer korte bijdrage, menen we er de aandacht te mogen op vestigen, dat er nog kan gezant worden in eigen land.

M. DAEM

(1) Prof. Fr. OLBRECHTS, Een oud Mechelsch Bezweringsformulier. Gent, 1925, blz. 48-49.

(2) J. CHALON, Fétiches, idoles et amulettes, D I, Braine d'Alleud, 1922, blz. 11-16.

(3) P. COLLET, De Fetischboom, in Brabantsche Folklore, 1e jaar, 1921-1922, blz. 22.

(4) J. FRERE, Limburgsche Volkskunde, Ite Reeks, Hasselt, 1928, blz. 153-154.

Vóór de oorlog van 1940 is deze booin verdwenen, het kapelleke is bewaard gebleven.

(5) Prof. Fr. OLBRECHTS, Een oud Mechelsch Bezweringsformulier, Gent 1925, blz. 104 en 110.

In Memoriam

FRANS MARIA S. OLBRECHTS.

(1899-1958).

Met Frans Olbrechts verliest de Bond der Oostvlaamse Folkloristen één van zijn eerste leden, begunstigers en medewerkers. Het was immers op de vooravond van de stichting van onze Bond in 1927 dat hij tot doctor promoveerde « summa cum laude » te Leuven in 1925 op een folkloristisch proefschrift: « Een Oud Mechelsch Bezweringsformulier ». Deze doktrale dissertatie werd bekroond in de Wedstrijd voor Reisbeurzen van de Staat, waar ondergetekende als jurylid fungeerde en met de jonge doctor kennis maakte. Naderhand werd het werk eveneens bekroond en uitgegeven door de Koninklijke Vlaamse Akademie in 1928.

Van die tijd af heeft Frans Olbrechts, ofschoon hij geen geboren Oost-Vlaming was, de Bond en zijn Mededelingen steeds een warm hart toegedragen. Hij werd immers geboren te Mechelen op 16 februari 1899. Na de Eerste Wereldoorlog studeerde hij Germaanse filologie te Leuven, kende en sprak vloeiend een aantal moderne talen, stelde van in zijn studententijd groot belang in folklore en etnologie. Hieraan zal zijn vriend, de toen reeds befaamde sprookjeskundige Maurits De Meyer niet vreemd zijn geweest. Hij bracht hem in contact met de Antwerpse kring der folkloristen: Pol de Mont, Alfons De Cock, Victor de Meyere. Na zijn universitaire studie ging hij niet als leraar naar het Middelbaar Onderwijs, waartoe zijn diploma hem nochtans bestemde. Hij vertrok naar de Verenigde Staten, waar hij in 1925-26 als fellow van de C.R.B. Educational Foundation de lessen in Etnologie ging volgen van de beroemde Prof. Franz Boas aan de Columbia Universiteit te New-York.

Van 1927 tot 1930 had hij de gelegenheid, met korte vakanties in het vaderland, onder de auspiciën van het « Department of Anthropology » van de Columbia Universiteit herhaalde etnologische studiereizen naar de « reservations » van de Cherokee, de Tuscarora en de Onondaza Indianen te ondernemen. Door succesvolle « veldarbeid » en de publikaties hieromtrent, verwierf hij in de « States » naam en faam. Teruggekeerd in België kreeg hij de leiding van de Etnografische Afdeling der Koninklijke Musea voor Kunst en Geschiedenis te Brussel, die hij grondig reorganiseerde en meteen, samen met Conservator Dr Lucien Crick, de Afdeling Folklore vernieuwde.

In 1935 werd hij benoemd tot docent in de Algemene en Vergelijkende Volkenkunde in de Fakulteit der Letteren en Wijsbegeerte en in het Hoger Instituut voor Kunstgeschiedenis en Oudheidkunde. Gedurende dat jaar deed hij een eerste etnologische studiereis naar Frans West-Afrika onder de auspiciën van het Ministerie van Openbaar Onderwijs en van het Nationaal Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek. Bij zijn terugkeer viel hem de eer te beurt als gastprofessor door het « Department of Anthropology » van de Columbia Universiteit te worden uitgenodigd om te voorzien in de vervanging van zijn leermeester Prof. Franz Boas, tot het emeritaat toegelaten. Zo sterk werd hij in Amerika gewaardeerd dat hij in 1938 benoemd werd tot ere-konservator voor Afrikaanse kunst aan het Museum of Science te Buffalo.

In 1938-39 ondernam hij zijn tweede etnologische expeditie naar Frans West-Afrika, thans onder de auspiciën van de Rijksuniversiteit te Gent, van het Nationaal Fonds voor Wetenschappelijk Onderzoek en van verschillende binnen- en buitenlandse musea en particuliere maecenassen, een sprekend bewijs hoezeer de jonge geleerde in alle kringen gezag had weten af te dwingen. Van overal werd hij aangezocht de reorganisatie van etnologische verzamelingen, o.a. te Gent en te Antwerpen, en de inrichting van tentoonstellingen, o.a. te Gent, te Parijs, te New-York op zich te nemen.

In 1939 zette hij de kroon op zijn vormingswerk door de stichting van het « Centrum voor de Studie der Afrikaanse kunst » aan de Universiteit te Gent, waar hij een steeds aangroeiende en geestdriftige studenten in de etnologie en in de kunst der Primitieve Volkeren vormde.

Is het te verwonderen dat op hem beroep werd gedaan voor het geven van leergangen en het houden van voordrachten? Zo was hij sedert 1939 belast met een leergang over de « Volkskunde van Europa » aan de Nationale Hogere School voor Bouwkunst en Sierkunsten van Ter Kameren te Brussel. Door het Ministerie

van Koloniën werd hij achtereenvolgens aangeduid om te zetelen in de beheraad van het « Koloniale fonds voor sociale en economische propaganda », van de « Belgische Koloniale Bond », van de « Koninklijke Akademie voor Koloniale Wetenschappen ». In het buitenland was hij « Consultative Director » van het « International African Institute ». Van de aanvang werd hij lid benoemd van de « Koninklijke Vlaamse Akademie voor Wetenschappen, Letteren en Schone Kunsten ». Men vergeet niet dat in het geval van Frans Olbrechts deze onderscheidingen allesbehalve ere-posten waren. Niet enkel was hij een welsprekend animator, maar ook een bekwaam organisator, die voor geen moeilijkheid terugschrok. Bij de opruststelling van Dr Schouteden, directeur van het Museum van Belgisch Kongo te Tervuren, was hij de aangewezen persoonlijkheid om aan het hoofd te worden gesteld van dit enig museum, dat tevens een belangrijk centrum is van etnologische studie, waar de expeditie op kultureel en artistiek gebied van onze Kongo worden voorbereid en uitgevoerd.

Door deze eervolle benoeming werd zijn werkzaamheid aan de Gentse Universiteit gehalveerd, maar niet verminderd dank zij de benoeming van één van zijn eerste leerlingen, Prof. Dr Vandenhoute, die geheel onder zijn leiding in het etnologisch onderzoek en het museumwezen werd ingewijd. We kunnen in dit In Memoriam, dat noodzakelijk beknopt moet blijven, er niet aan denken hier een overzicht te geven van zijn talrijke studies op het gebied van de folklore en de etnologie der primitieve volkeren. Zijn « Ethnologie, inleiding tot de studie der Primitieve Beschaving » is in handen van alle studerende en wie kent niet de populaire boeken: « Vlaanderen zendt zijn Zonen uit » en « Maskers en Dansers in de Ivoorkust »! En dan zijn overzichtelijke werken en bijdragen over de Plastische kunsten in Kongo? De bibliografie van zijn talrijke geschriften en bijdragen in binnen- en buitenlandse tijdschriften moeten we tot later uitstellen tot onze spijt.

Dit is ons aller mensenlot op een bepaalde ogenblik afscheid te nemen van het leven. Voor Frans Olbrechts, door een hardnekkige kwaal achtervolgd en geveld op nauwelijks 59-jarige leeftijd is dat, naar ons oordeel, veel te vroeg voor de plannen, die hij in zich omdroeg, en de arbeid, die deze rusteloze werker voor de boeg had. Zijn pijnlijk ziekbed van de laatste jaren had hem, de wilskrachtige, niet belet onverdroten voort te werken.

We buigen diep voor zulk een held van de wetenschappelijke arbeid en we zijn als leden van de Bond, waartoe hij met hart en ziel behoorde, te midden van het leed verheugd dat uit de jonge folklorist van de jaren '20 zulk een geleerde van internationaal formaat op het gebied van de etnologie is mogen groeien.

We verzekeren zijn diepbeproefde echtgenote, zijn trouwe gezellin op verre tochten, van onze blijvende verering voor de vriendelijke en de dienstvaardige mens en de grote veelzijdige, doch eenvoudige geleerde, die haar man was.

De Bond zal hem, die lid was van talrijke wetenschappelijke en kulturele verenigingen, steeds blijven gedenken als één van de « zijnen » en van de « besten » van de Oostvlaamse folkloristen!

Prof. Dr Paul De Keyser.

Nota der Redactie: In ons tijdschrift verscheen van de hand van wijlen Prof. Dr Fr. Olbrechts: 1) « Register op Celis, Gabriël « Volkskundige Kalender van het Vlaamsche Land », Gent, 1923 », van n° 1, 7° jg. (1932) af tot en met n° 1, 8° jg. (1933), steeds in bijlagen van 8 blz. 2) Grootse volksfeesten in Kroatië, 14° jg. (1939), blz. 77-80.

Dienst voor Folkloristische Opzoekingen.

De Mat als Type van vroegere Westerse Vloerbekleding.

In de negentiende eeuw kwam een buitengewone belangstelling op voor alles wat enigszins aan onze vroegere Westerse beschaving kon herinneren.

In deze geest werden allerlei eenvoudige gebruiksvoorwerpen ijverig opgezocht en o.m. deze die in enigermate tot het comfort van de verdwenen generaties hadden bijgedragen.

Men vergat nochtans de matten, die schier onopgemerkt uit het kader van de dagelijkse meubilering verdwenen waren, want molliger en kleurrijker modische vloerkleedjes, alsook andere kunstmatige vloerbekledingen, hadden sinds jaren de eenvoudige matten geleidelijk vervangen. Dit verklaart dan enigszins waarom men zich heden zo weinig van de vroegere vloerbekleding herinnert.

Aldus liggen matten, sinds geruime tijd, naast andere zeer gewone gebruiksvoorwerpen in een vergeethoekje van het folklorepardijs opgerold, alhoewel zij vroeger een belangrijke functie in de Westerse wooninrichting hadden vervuld. Ze werden vroeger niet alleen gebruikt als een wering tegen koude en vochtigheid, maar zelfs als waardevolle stoffering, ja zelfs als versiering van wel ingerichte woon- en ontvangstkamers.

Doch de woonstijl evolueerde en dank zij het aanbreken van de grootnijverheid, heeft de productie van textiele vloerkleden zich fel gedemocratiseerd, waardoor het gebruik van deze goedkope vloerbedekking een vlugge en merkwaardige uitbreiding heeft gekend. Allerlei vloerkleden die vaak op een min of meer geslaagde wijze de Oosterse patronen copiëerden, zijn sindsdien zo ingeburgerd, dat men zich moeilijk hun gemis kan inbeelden, daar waar vroeger hun bezit tot een aristocratisch luxebetoog behoorde.

Textiele vloerkleden kwamen inderdaad zelden in het bezit van welstellende burgers, want vóór het einde van de XVIIIe eeuw werden hoofdzakelijk matten gebruikt.

Omtrent de oorsprong en het gebruik van textiele vloerkleden is men heden nog in vele kringen de vooropgezette mening toegeedaan dat vloerkleden alleen in het Oosten tot stand kwamen, en dat hun gebruik eveneens uit die gewesten door de Westerlingen over-

genomen werd sedert een datum, die nooit met precisie kon worden vastgesteld.

Dergelijke opvattingen hebben derwijze een misverstand geschapen die geenszins gunstig was om de aandacht van de vorser op dit onderwerp te vestigen en minder nog om tot het opzoeken van een Westerse productie van inheemse vloerbekledingen — zoals matten — te bewegen.

Wij zijn ervan overtuigd, dat nog heel wat belangrijke documenten betreffende de vorming, de uitbreiding en het verval van dit ambacht nog in stedelijke archivalia bedolven liggen.

Ter gelegenheid van een studie die wij ondernamen, om het vroeger gebruik en de productie van inheemse vloerkleden en hun typische versiering te achterhalen, is ons het belang van het mattengebruik in de vroegere wooninrichting, opgevallen⁽¹⁾. Diensvolgens hebben wij onze opzoekingen ook in die richting doorgevoerd, die naar wij menen de folkloristische studiën dienstig kunnen zijn.

Het feit dat bijna geen enkel primitieve stam op de naakte aarde slaapt laat veronderstellen dat reeds in de vroegste tijden naar een materiaal werd uitgezien om het strooisel te vervangen⁽²⁾.

De archeologie van de vloerbekleding stelt inderdaad vast, dat op een bepaald ogenblik de mens zich hiervoor niet langer bediende van natuurprodukten in hun oorspronkelijke staat, zoals het strooisel van allerlei gewassen of dierenvellen, maar dat hij zocht om deze te vervangen door produkten van zijn arbeid, namelijk door gevlochten matten.

Derhalve komt de mat ons voor als een der oudst gekende typen van kunstmatige vloerbekleding⁽³⁾. Het kan o.m. bepaald worden als een kleed gevlochten uit plantaardig materiaal, zoals riet, biezen, stro of bast, dat in de gebieden van het vroeger Europa zowel als in het Oosten, overvloedig ter eenieders beschikking stond.

Bewaarde resten uit de voorhistorische tijdperken⁽⁴⁾ wijzen op het gebruik van matten en dit zowel in de Westerse als in de Oosterse beschavingen. Overblijfsels van bastmatten, die uit het steentijd-

(1) F. FREDRICX, Gebruik en Versieringen van het Westers Vloerkleed van de IVe tot op het eind van de XVIIe eeuw. Doctorale verhandeling — Gent, Rijksuniversiteit H. I. K. O. 1956.

(2) OLBRECHTS F. M., Etnologie, Inleiding tot de Studie der Primitieve Beschaving, Brussel, 1936, blz. 178.

(3) Terloops wordt aangestipt dat de matten ook voorkomen als prototypen van het tafelblad.

(4) EBERT M., Reallexikon der Vorgeschichte, Berlijn, 1926, D. II, blz. 215.

perk dateren, werden ontdekt tijdens opgravingen bij Steckborn⁽⁶⁾. Ook te Achenheim⁽⁶⁾ vond men overblijfsels van dezelfde matte-soort die tot het bronstijdperk behoorden, terwijl andere overblijfsels van rietmatjes bewaard bleven onder hetgeen tussen de palafieten in de buurt van Robenhausen gevonden werd⁽⁷⁾. Later worden matten geteld onder de voorwerpen van de huisraad, niet alleen bij Keltische en Germaanse volkeren en bij oude Galliërs, maar eveneens in de Romeinse beschaving.

In het Westen is de mat o.m. van de Middeleeuwen af tot en met de XVIIIe eeuw een zeer verspreide soort vloerbekleding gebleven, waarvan zowel de literaire werken als de plastische kunsten ons talrijke getuigenissen bewaard hebben.

De fabel en de mythologie hebben vaak een bovennatuurlijke of wonderbare oorsprong toegekend aan merkwaardige uitvindingen, die sedert de dageraad van de beschaving, de mens dienen. Doch terwijl de Griekse sage beweert, dat de kennis van het weven door Athena zelf aan de vroegere geslachten geschonken werd, leert zij ons niets omtrent het vlechten, dat reeds vroeg door het weven overtroffen werd en blijkbaar niet op een zo roemrijk of poëtisch ontstaan kan bogen.

Het opsporen van de vroegste mattenproductie voert aldus tot veronderstellingen, namelijk deze, waardoor het mattenmaken zich eerst als een vrouwenarbeid zou hebben voorgedaan. Inderdaad, wanneer men aanvaardt dat vrouwen sinds onheuglijke tijden zich wisten te behelpen met allerlei plooibaar plantaardig materiaal om korven te vlechten, waren zij ook wel bekwaam om matten te vlechten.

Onze tijdgenoten kunnen zich moeilijk inbeelden of nauwelijks herinneren welke, een halve eeuw geleden, de toestanden en de levensgewoonten waren.

In mindere mate schijnen velen onder hen er van bewust, dat in het verste verleden nochtans, stil en langzaam een levensstijl zich gevormd heeft. Deze groeide uit de levensgewoonten, welke dank zij de technische vooruitgang, zich op een merkwaardige wijze konden ontwikkelen en evolueren. Vervolgens hebben de begrippen van comfort en geriefelijke wooninrichting zich zó inge-

(5) Zwitserland, Kanton van Thurgau.

(6) EBERT M., o.c. D. XII, blz. 391.

(7) DECHELETTE, Manuel d'Archéologie, Parijs, 1908-1914, D. I, blz. 581.

worteld, dat heden woning en huisraad tot een onvervreemdbaar deel van onze levensstijl zijn samengegroeid.

In de verste tijden werd de noodzakelijkheid ingezien zich van een gepaste vloerbekleding te bedienen en verschillende oplossingen werden hiervoor, in de loop der tijden, uitgedacht. Zodoende bediende men zich achtereenvolgens van strooisel van bladeren, van twijgen, van dierenvellen en van matten, waarbij later de textiele weefsels en andere kunstmatige produkten op een aanzienlijke wijze de doelmatigheid van de bedekking vergrootten.

Vóór de matten aan de beurt kwamen, en lang vóór het gebruik er van vrij algemeen werd, heeft de West-Europeeër zich eeuwenlang van strooisel bediend. De oude Germaanse sagen gewagen vaak van stro en riet, waarmede de vloeren van woningen rijkelijk gedekt werden⁽⁸⁾.

Schrijvers uit de Oudheid, waaronder voornamelijk Juvenalis, Horatius en Apuleus, verwijzen herhaaldelijk in hun werken, naar het gebruik van strooisel, waarvan de herinnering heden nog in folkloristische gebruiken voortleeft.

Het aanwenden van deze soort vloerbekleding wordt nog in de XVe eeuw bewezen door verordeningen, waardoor o.m. het inzamelen van bruikbare planten of gras geregeld werd.

Zo leren ons in de XIIIe, XIVE en XVe eeuwen de toltarieven uit Vlaanderen en Henegouwen, alsmede stedelijke en vorstelijke rekeningen het vervoer en het gebruik van strooisel, twijgen, stro en gras kennen. In Engeland werd eenigszins later dan op het continent van strooisel gebruik gemaakt en het bevel van Kardinaal Wolsey (1471-1530) iedere dag het strooisel te verversen dat in het paleis van Hampton Court de vloeren bedekte, brengt ons hiervan een sprekend bewijs.

Uit Middeleeuwse teksten, waarin het dagelijks volksleven zowel als dit van de hoge standen zich weerspiegelt, blijkt dat strooisel toen niet alleen diende om er op te wandelen en tevens om er op te zitten, maar zij leren ons nog daarenboven dat een gestrooide kamer vaak als smaakvol ingericht beschouwd werd.

Rond welke jaren deze primitieve vloerbedekking volledig in onbruik kwam, blijft nog moeilijk uit te maken. Wellicht geraakte deze gewoonte in onbruik in onze gewesten in de loop van de

(8) EBERT M., o.c. D. IV, blz. 161.

XVIe eeuw, want in de XVe eeuw kwam nog het rondventen met strooisel van lis en gras geregeld voor.

Alhoewel resten van matten het aanwenden ervan reeds in de voorhistorische tijden te kennen geven, kan een algemeen gebruik ervan nochtans moeilijk vastgesteld worden vóór de XIVe eeuw.

Na de sombere tijden die op de Romeinse overheersing volgden, schijnen de matten heel wat minder dan het strooien in gebruik. Het blijft niet uitgesloten, dat ten gevolge van de kruistochten, het gebruik van matten, dat toen in het Oosten algemeen was, zich opnieuw in het Westen uitgebreid heeft.

Bestellingen, rekeningen, alsook literaire werken die onder de archivalia van de Middeleeuwse periode bewaard bleven, verstrekken ons nu en dan waardevolle inlichtingen betreffende het gebruik van matten door vorsten, edellieden, kloosterlingen en stedelijke besturen. Daarentegen zijn wij minder goed ingelicht, aangaande dit gebruik door burgers en lieden van mindere standen. Inderdaad, omtrent matten staat slechts in letterkundige werken, namelijk in moraliteiten, zo terloops iets vermeld, wanneer arme lieden of gevangenen optreden. Ten andere worden binnenzichten van arme woningen zelden aangetroffen op de kunstwerken uit de hoge Middeleeuwen, die bewaard bleven.

Het Gebruik van Vloermatten in godsdienstige en in openbare Gebouwen.

Het gebruik van matten heeft zich noodzakelijkerwijze vroeg voorgedaan in gebouwen, die tijdens de wintermaanden niet verwarmd werden.

Het feit, dat in 1394 matten gespreid lagen in een kerk te Parijs, en dat ditzelfde gebruik ook nog gedurende de XVe eeuw in het koor van de St.-Pietersabdij te Gent kan worden vastgesteld, wijst blijkbaar op dezelfde bedoeling.

In deze laatst genoemde kerk lagen nog in de O.L.Vrouwkapel, alsook in de St.-Benedictuskapel, matten gespreid tot in het jaar 1475. Verder bleven ze nog aangewend in gangen en slaapkamers van abdijen en kloosters tot in de loop van de XVIe eeuw. Blijkbaar hebben veel andere godsdienstige gebouwen, zoals het bisschoppelijk paleis te Parijs, toen ook wellicht geen rijkere vloerbekleding gekend. Omtrent dit laatste gebouw weten we o.m. dat aldaar de vloer van de grote zaal, in 1571 volledig van nieuw en

fijn matwerk voorzien werd, ter gelegenheid van de plechtige ontvangst van Elisabeth van Oostenrijk.

Matten hebben ook nog andere diensten bewezen, namelijk in verband met de zo primitieve gewoonte op de vloer te zitten, die zich blijkbaar alhier nog in de loop van de XVe eeuw handhaafde. Toen zaten de « Heren » van de St.-Pietersabdij te Gent nog op « frayelen matten » zowel in het « kapitele » als in de andere woonvertrekken van het convent⁽⁹⁾.

Op het einde van dezelfde eeuw werden nog in dezelfde kapittelzaal matten gespreid « omme de kinderen up te sittene », hetgeen vermoedelijk gebeurde tijdens het schoolonderricht⁽¹⁰⁾.

De matten die bestemd waren voor de godsdienstige gebouwen werden ofwel door de kloosterlingen zelf vervaardigd⁽¹¹⁾, of soms door leken die tot het personeel van het klooster behoorden.

Menig dokument bevestigt het bedekken van stenen vloeren in openbare gebouwen, hetzij met strooisel of met matten, doch ook soms wel door middel van deze twee soorten bekleding tegelijkertijd⁽¹²⁾.

Volgens de algemene rekeningen van Henegouwen voor de jaren 1350 en 1351, werd de genaamde Jehannet, mattenmaker van beroep, door het magistraat belast om de vloer van de grote zaal van het gemeentebestuur te Valencijs, met matten te bekleden⁽¹³⁾.

(9) 1402-1403. Matten dekken de vloer van de slaapzalen en van het koor; ook vermeldt men, dat men op matten ging zitten in de kapittelzaal en in het convent.

« de Almoesnier, om frayeelen matten ten doemptre (dormitoren) ende in capitel te oemakene 32 s.

— Item, om matten die in den coer ligghen ende in O.L.V.Kapel nieuw te makene van den welken onse heer Abt ghoet de 4sc. ende d'Almoesnier de 8sc 12 s.

— Item, om nieuwe matten die ligghen in capitele ende in t'convent daer de heeren up sittene, 9lb. 3s.

Rekeningen van de St.-Pietersabdij te Gent, Ie reeks, n° 25.

(10) 1475. Kinderen zitten op matten in een kapittelzaal. Vermelding van het gebruik van matten in een kapel.

24 december, Janne VanderBeken, van andere matten in t'caplen (capitelen) omme de kinderen up te sittene.

-- noch een andre freelen matte in Sint Benedictus cappele voor den houtaer - lanc 5 voeten - breed 4 voet 5sc. par.

Rekeningen van St.-Pietersabdij. Ie reeks varia n° 146.273.

(11) Add. Casian, 4 Collect. 2 - in *Forcellini*, D. IV, blz. 67.

(12) 1402-1403. Matten worden terzelfdertijd als strooisel in het scepenhuis gebruikt. « ... van stroysele ... in beede de scepenhuse ... ende freielen matten te beterne up scepenen huus. »

Rekeningen van Gent, I, 335. afg. in *Verwijs en Verdam*, o.c. T. II, blz. 850.

(13) Algemene Rekeningen van Henegouwen, Arch. Depart. Nord, B. 78657^o4700.

Te Doornik werden de vloeren van de Halle ook op dezelfde wijze bekleed. Uit de stadsrekeningen van het jaar 1399 leert men dat aldaar een vrouw, Isabella genaamd, woonachtig te St. Genois en « materesse » van beroep, met enkele helpsters aan het werk gesteld werd om de matten van het voornoemde gebouw te vernieuwen of te herstellen⁽¹⁴⁾. Dit gebruik schijnt toen zeer algemeen, ook in andere steden van het land en o.m. te Gent, alwaar op de stadsrekeningen voor het jaar 1402-1403, aankopen van « stroysele » en van « freiele matten » opgetekend staan⁽¹⁵⁾.

Aan het hof, bij edellieden en patriciërs, wordt een dergelijke bevoering herhaaldelijk door rekeningen vastgesteld. Een vroege vermelding van deze soort, konden we aantreffen op een dokument gedateerd van 1364, terwijl een laatste in 1618 opgetekend werd.

Wanneer de vloeren van grote ontvangstkamers en feestzalen volledig met matten hoefden bedekt te worden, werd dit werk gewoonlijk ter plaatse uitgevoerd; zelfs vaak door werklieden die ver vandaan woonden. Zo waren, in 1373, Estienne le Nattier en zijn gezelschap, verplicht van Troyes naar Dijon te reizen, om aldaar een kamer in het hertogelijk verblijf met matwerk te bedekken. In hetzelfde jaar reisden twee andere mattenmakers, Guyot en Thomas, bijgenaamd Saigiers, van Troyes naar het kasteel van Rouvre, om er een belangrijk werk uit te voeren, dat hen 55 dagen in beslag nam⁽¹⁶⁾.

In de XIVe en XVe eeuwen waren bijna alle kamers, zowel de woonkamers als de slaapkamers van matwerk voorzien. Rekeningen uit het jaar 1364 bewijzen, dat tijdens de regering van Karel V, in het Louvre te Parijs, matten zowel in de « chambre à parer du roy devers la Fauconnerie » als in de « chambre à parer de la royne » de vloeren dekten. In 1416, werd eveneens in het koninklijk kasteel van Vincennes, de vloer van de woonkamer van de koningin, van matten voorzien.

(14) Archief van Doornik, afg. in GODEFROY : Dict. Anc. Langue Française, Parijs 1884, D. V, blz. 474.

(15) cfr. nota n° 12.

(16) 1373. Twee mattenmakers zijn gedurende 55 dagen, werkzaam in het kasteel van Rouvre, om er kamers met matwerk te bedekken. « ... payé à Guyot et Thomas diz Saigiers, nattiers, demourant à Troyes, 12frs. et demi qui deuz leur estoit pour leur salaire de 55 jours que ils ont esté à Rouvre pour nater la chambre de Jehan Monsr. et plusieurs autres, du commandement et Mgr. en oultre avec leur despens de bouche. »

Arch. Côte d'Or, B. 5753. f° 43 in B. PROST : « Invent. Mob. des Ducs de Bourgogne. D1363-1477. D., I n° 1763.

Ongetwijfeld konden talrijke kleine matjes ook in de XVeeuwse burgerswoningen aangetroffen worden, want op talrijke miniatuuren uit deze jaren, werden matjes afgebeeld vóór stoelen, banken, bedden, onder tafels en zelfs vóór de haarden gespreid.

Alhoewel het aanwenden van matten voorzeker niet zeer hygiënisch was, betekende hun gebruik niettemin een merkwaardige vermeerdering van het comfort in de Middeleeuwse woninginrichting. Sindsdien vervingen ook matten, welke men gemakkelijk kon reinigen, op zeer voordelige wijze de vroegere «bedden» van bladeren, stro, varens, mos of gedroogde erwtpeulen, alsook het slordige strooisel.

Het weze terloops aangestipt, ter ere van het vroeger magistraat van Gent, dat men er hier reeds in de XIVE eeuw op gesteld was de matten die in de stedelijke lokalen lagen, geregeld te laten schuren. Daarvan getuigt de volgende aantekening uit de stadsrekeningen voor het jaar 1326 : « Kosten van matten ende kledere (die) inde scepene Camere ligghen te scueren ende reine te houdene. »

Matten als Wandbekleding.

Gedurende de Middeleeuwen en zelfs nog in de XVIIIe eeuw, werd matwerk niet alleen tot het bedekken van vloeren, doch ook in een aanzienlijke mate tot het bekleden van de wanden aangewend. Als voorbeelden hiervan mogen o.m. de volgende gevallen worden aangestipt.

Rekeningen van het Hof van de Franse Koningin Isabeau van Beieren geven te kennen, dat in het jaar 1416, 24 vierkante vadems matten verwerkt werden, voor het bematten van de kamer van deze vorstin in het hôtel Saint-Pol, waar zij in dat jaar vertoefde.

Doch niet alleen in Noord-Frankrijk, maar zelfs in het zuiden van het land werd gebruik gemaakt van deze primitieve behangsels, die men toen als een uitstekend weermiddel tegen vochtigheid en koude beschouwde. In een brief door Koning René van Anjou op 29 november 1456 aan de bewaker van het kasteel van Angers gericht, werd bevolen : « ... qu'on fasse nater les chambres, retraiz et petite chapelle du dit chastel, et partiellement celle de sa compaigne la Roïne, pour ce qu'il (le roi) a entencion d'y estre a ceste feste de Noüel, et qu'il y fasse mestre les nattes qui estoient l'année passée ». Terloops vernemen we uit een dokument van

dezelfde bron, dat in het jaar 1471, « Turkse matten » gespreid lagen op de vloeren van bepaalde kamers in ditzelfde gebouw.

In de XVIe eeuw bleek het gebruik van wand- en vloermatten nog volop in zwang, want Gilles de Corozet spreekt in zijn « Blasons domestiques » over de noodzakelijkheid de woonkamers van matwerk te voorzien⁽¹⁷⁾.

In 1505 werden verschillende kamers van het kasteel van Gaillon op deze wijze gestoffeerd, terwijl in 1510 eveneens dergelijk werk uitgevoerd werd te Parijs, in het hôtel des Tournelles, alvorens de Koning Lodewijk XII hier zijn intrek zou nemen. Op dezelfde wijze werd nog in 1532 te werk gegaan in het paleis van het Louvre alsook in het kasteel van Fontainebleau in 1535.

Ter gelegenheid van de troonsbestijging van Frans I werden in het kasteel te St.-Germain de wanden en vloeren van verschillende kamers die bestemd waren voor de vorst, voor de koningin en voor andere hoogaanzienlijke lieden, met matten bekleed.

Terwijl dit bijzonder gebruik van matten, door archivalische dokumenten nog tot in de 2de helft van de XVIIe eeuw kan nagegaan worden in woningen van vooraanstaande lieden, bleven zulke wandbedekkingen, tot in de XVIIIe eeuw in burgershuizen bestaan, waar deze stoffering toen zelfs als een blijk van luxe beschouwd werd.

In de XVIde eeuwse inventarissen van erfdelen en verkoopakten, werd de aanwezigheid van bematte kamers vaak opgetekend, ter aanduiding van bijzonder wel ingerichte en comfortable woonvertrekken! Zelfs nog tot in de XVIIe eeuw bleven de wanden van vele pronkkamers, die rijk met wandtapijten en schilderijen versierd waren, evenwel nog bemat.

Doch op het einde van dezelfde eeuw, werd in de woningen van vooraanstaande lieden, van magistraten, financiers en ook reeds bij rijke burgers van deze gewoonte afgezien. Op het einde van dezelfde eeuw bleken zelfs wandmatten een vrij arme wandversiering te zijn, want spottend schreef toen Tallemant des Réaux over Nicolaï, voorzitter van het Gerechtshof te Parijs: « ... cet homme avoit encore à sa mort une chambre qui n'avoit que de la natte pour toute tapisserie! »⁽¹⁸⁾.

(17) GILLIS DE COROZET, *Blasons domestiques*, Parijs c. 1539.

(18) GEDEON TALLEMANT DES REAUX (1619 1692), *Historiettes* (c. 1642); volgens TREVOUX: *Dict. Univ. France Lat.*, Parijs 1732, bleven toen nog matten in kloosters als wandbekleding gebruikt.

In de loop van de XVIIIe eeuw, werden te Parijs schier alle woningen van welstellende lieden op een praktischer wijze ingericht. Van toen af vervingen de modische en sierlijke houtbeschotten de verouderde wandtapijten, de tapisserie-behangsels en meer nog de armzalige wandmatten. Deze belangrijke verandering bij het stofferen van de intérieurs, die eerst in de Franse hoofdstad in zwang kwam en enkele jaren later in de provinciën ook algemeen gevolgd werd, bracht een zware slag toe aan de mattenijverheid, door het verlies van zulk een belangrijk afzetgebied.

Het Mattenmakersambacht.

De even oude als eenvoudige werkwijzen welke de mattenmakers toepasten, hebben blijkbaar sinds eeuwen weinig gevariëerd. Nochtans bij gebrek aan voldoende oorspronkelijke documenten, blijft onze kennis hier omtrent grotendeels beperkt tot hetgeen het artikel van Diderot in zijn « Encyclopédie » ons leert⁽¹⁹⁾.

Hieruit vernemen wij dat mattenmakers zich van zeer eenvoudige werktuigen bedienden. Het bruikbaar materiaal hetzij riet of stro, werd eerst vochtig gemaakt en daarna met een hamer op een steen gepletterd om het naar wens plooibaar te maken. Na het dooreenstrengelen van de halmen werden de vlechten vervaardigd door middel van een schraagje en een ijzeren roede. Toen de repen droog genoeg waren, werden zij met een lange naald samengenaaid.

Zoals we reeds aanstipten, geschiedde dit werk niet altijd in een werkhuis doch vaak in de woningen van de klanten zelf, wanneer

(19) DIDEROT. Encyclopédie D. 22 blz. 225, schrijft :

« ... Les nattes de paille sont composées de divers cordons de diverses branches ordinairement de trois. On met aux branches depuis quatre brins jusqu'à douze et plus suivant l'épaisseur qu'on veut donner à la natte ou l'usage auquel elle est destinée. Chaque cordon de natte ou comme on dit en terme de nattier, se trace séparément et se travaille au clou. On appelle travailler au clou, attacher la tête de chaque cordon à un clou à crochet enfoncé dans la barre d'en haut d'un fort traiteau de bois, qui est le principal instrument dont se servent ces ouvriers. Il y a trois clous à chaque traiteau pour occuper autant de compagnons qui, à mesure qu'ils avancent la trace remontent leur cordon sur le clou et jettent par dessus le traiteau la partie qui es nattée; lorsqu'un cordon es fini, on le met sécher à la gaule avant de l'ourdir à la tringle. Pour joindre ces cordons et en faire une natte, on les coud l'un à l'autre avec une grosse aiguille de fer longue de dix à douze pouces. La ficelle dont on se sert est menue et pour la distinguer des autres ficelles que font et vendent les cordiers se nomme ficelle à natte. Deux grosses tringles longues à volonté et qu'on éloigne plus ou moins suivant l'ouvrage servent à cette couture qui se fait en attachant alternativement le cordon au clou à crochet dont ces tringles sont comme hérissées d'un côté à un pouce ou dix huit lignes de distance. On appelle cette façon ourdir ou bâtir à la tringle. La paille dont on fait ces sortes de nattes doit être longue et fraîche, on la mouille et ensuite on la bat sur une pierre avec un pesant maillet de bois à long manche pour l'écraser et l'aplatir. »

aanzienlijke oppervlakten, hetzij wanden of vloeren, met matten dienden bedekt te worden⁽²⁰⁾.

De productie van de mattenmakers beperkte zich niet alleen tot kleine matten, van ongeveer dezelfde afmetingen als die van onze hedendaagse deurmatjes en van grote vloermatten, die ook soms versierd waren. Naar hetgeen bestellingen ons leren, vervaardigden zij ook zitkussens, rieten zetels en vuurschermen, waarvan voorbeelden voorkomen op een prachtig volblad miniatuur uit de «Grandes Heures du Duc de Berry»⁽²¹⁾ en op het tafereel met een Madonna in een rijk interieur, van de Meester van Flémalle, dat in de National Gallery te Londen bewaard wordt.

Dank zij miniaturen, houtsneden alsmede enkele beeldhouwwerken konden verschillende typen van vlechtwerk vastgesteld worden⁽²²⁾. Op kunstwerken waar matten afgebeeld staan herkent men inderdaad het uitvoeren van matbinding alsook van repen in recht, gebogen of gekeperd vlechtwerk. Wanneer versieringen op matten voorkomen, vertonen zij doorgaans meetkundige patronen uitgewerkt in een beperkt aantal kleuren, waarbij voornamelijk donkerbruin, donkergroen en rood verkozen werden⁽²³⁾.

Alfa en spartogras bezorgden voornamelijk aan de mattenmakers van de XVIIe eeuw, een materiaal dat gemakkelijk kon gekleurd worden. Blijkbaar kenden de toen versierde matten een vermeldenswaardig succes, want het is vooral in dokumenten uit die eeuw, dat zulke voorwerpen herhaaldelijk opgeschreven staan.

Aldus dekt de stofnaam van matwerk, waardoor een grof weefsel van biezen, riet of bast, hoofdzakelijk bedoeld wordt, verschillende typen van soortgelijke voortbrengselen. Grove matten werden veelal uit mattenbiezen vervaardigd, die ook soms stoelenbiezen geheten worden. Lis en papierriet werden eveneens verwerkt en in oude Vlaamse archiefstukken gewaagde men somtijds in de XVe eeuw van frayelen, freielen en freelen matten⁽²⁴⁾.

(20) cfr. nota 16.

(21) Kalenderblad van januari in de «Grandes Heures du Duc de Berry», Musée Condé te Chantilly.

(22) zie afbeelding n° 3, verschillende vlechtwijzen.

(23) Portret van Lady Aston. door Geeraerts (1561-1635), Londen, Victoria and Albert Museum.

(24) Cfr. nota 12 alsook, Rekeningen van de St.-Pietersabdij te Gent (1402, 1e reeks n° 25) vermelden o.m. ... om frayelen matten ten doemptre (dormitoren) ende in tKapitele te oemakene...
32 s.

— VERWIJS EN VERDAM, Middelred. Woord. s'Gravenhage 1889, D. II blz. 250 vermeldt: Friëcl - frayel - froiel - froyel - fryel - enz.

In Franse teksten worden, in dezelfde betekenis: paillassons, nattes, natterons, natetes en nateites opgetekend⁽²⁵⁾.

De Mattenhandel.

Het aanzienlijk gebruik van matten, ons door Middeleeuwse teksten bekend, laat ons tevens veronderstellen dat in deze eeuwen een belangrijke handel in matten gedreven werd, terwijl dank zij enkele bewaarde toltarieven, de economische waarde van het mattenmakersbedrijf enigszins in het licht kon worden gebracht. Volgens een dezer tarieven, in de 2de helft van de XIIIe eeuw op bevel van Gravin Margriet van Vlaanderen en Henegouwen uitgevaardigd, betaalden matten die per schip te Lalaing voorbijvaardden, een matje per honderd stuks, als tol. Verder vinden wij nog, dat de tollenaar te Mortagne 17 penningen eiste als vervoerrecht voor ieder voorbijvarend schip, dat met stro beladen was⁽²⁶⁾.

Verder vermelden Franse toltarieven dat te Merpens en te Cognac 1 penning tolgeld betaald werd voor ieder voorbijtrekkend lastdier, met matten beladen⁽²⁷⁾.

Kleine matjes of vloermatten van gemiddelde afmetingen werden per stuk of wellicht ook per honderd stuks verkocht.

Talrijke archiefstukken betreffende het aankopen en het gebruik van matten laten terzelfdertijd veronderstellen dat de handel in matten zich toen op een merkwaardige wijze heeft uitgebreid.

Matten van zeer grote afmetingen, die gewoonlijk ter plaatse vervaardigd werden werden in de Middeleeuwen per vierkante vadem verkocht en later zelfs tot in de XVIIIe eeuw, per vierkante voet⁽²⁸⁾.

Terwijl het ondernemen van omvangrijke werken, zoals het bematten van talrijke kamers in eenzelfde kasteel, tegen een overeengekomen prijs of ook wel in daghuurwerk uitgevoerd werden, wisselden de eenheidsprijzen naar gelang de jaarlijkse graanoogst gunstig of ongunstig geweest was. De groothandelaars in graan en stro speelden dan ook, bij het vaststellen der prijzen een belangrijke rol.

(25) E. O. LAMI, *Dict. Md. et Arts*; D. V blz. 962. — G. DE DIGULLEVILLE: *Pèlerinage de Vie Humaine* (c. 1380-90) Hs. n° 10176-78 f° 55, Brussel *Koninklijke Bibl. van België*. Jehan de Saintré blz. 558. — VILLON): *Grand Testament*, LXVII, blz. 58. — cfr. notas 9 en 12.

— B. PROST, *Inv. Mob. Extraits de Comptes des Ducs de Bourgogne 1363-1477*, D. I, n° 1763: nattes.

(26) *Geluweboek*. D. fol. CCLI — Rijks Prov. Archief, Gent.

(27) HAVARD, *Dict. Ameubl. Parijs 1891*, D. III, col. 1065-1070.

(28) DIDEROT, o.c. cfr. nota 19.

Zo bemerkt men o.m. dat in de XVIe eeuw te Parijs, de handel in graan en stro in handen was van groothandelaars die als « maistres blatiers » opgeschreven stonden. Het feit, dat een hunner zelfs door het magistratuur met het uitvoeren van een aanzienlijke bestelling belast werd, belicht enigszins de invloed die zij op de mattenproductie konden uitoefenen⁽²⁹⁾.

Kleine matjes werden meestal door rondventers aan de man gebracht, leert ons Guillaume de Villeneuve in zijn « Crieries de Paris » (XVe eeuw). Deze lieden doorliepen de straten met hun waar onder het roepen van: « ... nattes i a et naterons, cerciaus de bois vendre volons... ».

Tot op het einde van de XVIIIe eeuw werden matten op die wijze verkocht, namelijk in Nederland alwaar die venters « mattenboeren » geheten werden. In dezelfde eeuw werden nochtans matten ook in winkels verkocht, namelijk te Haarlem, alwaar in 1748 « winkeliers in matten midsgader borstels en houtwaren » opgeschreven stonden.

Naast inlandse matten werden eveneens exotische soorten op de markt gebracht. Reeds in de XIIIe eeuw konden wellicht matten uit het Oosten ingevoerd zijn, en misschien gebeurde dit vaak ten tijde van de kruistochten. In de XVe eeuw werden Turkse matten gekocht o.m. voor rekening van het hof van Koning René van Anjou. In de XVIIe eeuw werden uit Spanje matten naar Frankrijk geëxporteerd, terwijl versierde en gekleurde Hollandse matten niet vóór de XVIIe eeuw opgetekend staan⁽³⁰⁾. In de XVIIIe eeuw verhandelde men te Amsterdam zelfs « Muscovische » matten, doch hieromtrent bezitten wij geen verdere inlichtingen.

In vroegere tijden stonden bepaalde plaatsen als bijzondere centra voor mattenprodukten bekend. Hieronder telde men de Franse steden Troyes en Pontoise en later Genemuiden in Nederland.

Naar wij vernamen door mondelinge gegevens, waren onlangs te Kapellen nog boeren, die in de wintermaanden matten vervaar-

(29) 1571 — Een maître-blattier, groothandelaar in granen levert zeer fijn matwerk om de vloer van een grote zaal van het bisschoppelijk paleis te Parijs te bedekken: « ... Paoliet Mignan, maître-blattier demeurant à Paris, confesse avoir promis et promet à Messieurs les Prévôts, des marchands et eschevins de la ville de Paris, de fournir et livrer toute natte neuve, bonne, loiale et marchande, qui sera nécessaire pour natter le parterre de la grande salle de l'évesché de Paris et icelle salle nater bien et deument ainsiy qu'il appartient de natte bien serrée et lien à quatorze pied. »
Devis de l'Entrée d'Elisabeth d'Autriche, blz. 677. Afged. in V. GAY, o.c. D. II, blz. 158, kol. 2.

(30) Inv. van Kardinaal Mazarin, afg. in V. GAY. Gloss.

digden, welke zij dan in de lente aan groothandelaars leverden; doch dit bedrijf schijnt aldaar sedert 1940 uitgestorven.

Het Corporatief Leven.

Onze kennis, aangaande het corporatief leven van de vroegere Westerse mattenmakers blijft nog zeer beperkt, en deze leemte zal moeilijk kunnen aangevuld worden, zolang de stedelijke archieffondsen hieromtrent niet systematisch onderzocht worden.

Het staat wel bekend dat reeds in het begin van onze jaartelling de producenten van rietmatjes zich te Rome verenigd hadden in een college van Cannoforii⁽³¹⁾, doch betreffende hun sociaal leven vonden wij niets meer vóór het einde van de XVIIIe eeuw. Men kan aldus veronderstellen dat ten gevolge van de algemene inzinking van handel, nijverheid en sociale organisatie, die zich heeft voorgedaan bij de ondergang van de West-Romeinse samenleving, het mattenmaken wellicht tot een huisarbeid teruggebracht werd.

Het zou vervolgens nog eeuwen duren, eer de mattenmakerij als een ambacht door gespecialiseerde vaklieden uitgeoefend werd, en nog langer alvorens deze vaklieden op hun beurt de kans zagen om een ambacht op te richten.

Om hierover meer gegevens te kunnen verzamelen, waren wij genoodzaakt, bronnen van zeer uiteenlopende aard te raadplegen. Zodoende is het ons mogelijk geworden hierdoor een vrij algemeen overzicht te bekomen nopens het ontstaan, de bloei en het verval van de mattenmakerij, al zij het ook in een beperkt gebied, met Parijs als uitgangspunt.

Niettegenstaande de dokumenten die de mattenmakers betreffen, niet vóór de XIVE eeuw terugvoeren, mag men nochtans veronderstellen dat dit ambacht reeds vroeger gevormd werd. Het « Livre des Mestiers » door Etienne Boileau te Parijs in 1270 opgesteld vermeldt nog geen mattenmakers, doch in « Livre des Tailles » van dezelfde stad, werd gedurende het jaar 1292 een mattenmaker opgeschreven en drie dezer vaklieden in het jaar 1313⁽³²⁾.

Rond de XIVE eeuw heeft het gebruik van matten zich in onze gewesten zowel als in Zuid-Frankrijk fel uitgebreid. Van toen af kunnen we dit vaststellen door vorstelijke rekeningen die ons dan ook niet alleen over bestellingen inlichten, maar tevens namen van producenten aangeven.

(31) HAVARD o.c. nota 27.

Orelli, afg. in Martin St. Léon : Hist. des Corporations et Mestiers, Parijs 1909, blz. 21.

(32) idem.

Blijkbaar was dit ambacht in de XIIIe en XIVe eeuwen niet zeer winstgevend waardoor het dan ook zeer weinig gewaardeerd werd. Hierop verwijst de auteur van het Handschrift : « Le Pèlerinage de Vie Humaine »⁽³³⁾. Onderaan een verluchting uit dit werk, waarop een pelgrim een arbeidende mattenmaker ontmoet, leest men deze woorden : « tu est natier, qui est vil et povre mestier » (zie afb. 1).

Wellicht was deze bewering, op het einde van de XIVe eeuw reeds wat overdreven, want in deze jaren deden de mattenmakers vaak beroep op « gezellen », om hen te helpen omvangrijke bestellingen uit te voeren⁽³⁴⁾.

Ook vrouwen voerden dit ambacht uit. Wij vonden hiervan een bewijs te Doornik, alwaar Ysabel de « matteresse » van St Genois in 1399 met enige « helpsters » voor het magistraat te werk gesteld werden, om de matten van de Halle te herstellen⁽³⁵⁾.

In de loop van de XVe eeuw behoren de mattenmakers te Parijs reeds tot een erkend ambacht. Inderdaad, wanneer op bevel van Lodewijk XI, de neringen dezer stad op oorlogsvoet gesteld werden, verdeelde men hun scharen in 61 kompanies, waarvan de 59e banier aan de mindere ambachten waaronder dit der mattenmakers toegekend werd⁽³⁶⁾.

In de XVIe eeuw was dit ambacht in aanzien gestegen, en wel in zulke mate, dat op 16 juni 1549, niet minder dan 20 mattenmakers als afgevaardigden van hun korps in de stoet marcheerden, die ingericht was om Hendrik II te vergezellen bij zijn plechtige intrede te Parijs⁽³⁷⁾.

In 1650 telde dit ambacht aldaar een honderdtal meesters en gezworenen, die het eerbiedigen der statuten en het navolgen van de reglementen verzekerden. Daarenboven waren deze afgevaardigden gelast met het bezoeken van de winkels en werkplaatsen en met het aanvaarden van de leerknappen.

Na een leertijd van 3 jaren werden de knappen gezellen en deze gezellen verkregen op hun beurt het meesterschap na het vereiste

(33) G. DE DIGULLEVILLE, cfr. nota 25.

(34) 1373 — « Estienne le Nattier » en zijn gezelschap, mattenmakers, woonachtig te Troyes, verplaatsten zich naar Dijon en naar Rouvres, om aldaar werk uit te voeren n° 1546 (26 janvier) « ... 8 l.t. ... a Estienne le nattier, de Troyes et à son compaignon pour leur salaire de nater de fuerre (paille) la chambre de Jehan Monsgr. à Dijon et pour leur retour à Troyes. »

Uit Inv. Mob. Ducs de Bourgogne, D. I. 1363, 1477, alsook hierboven nota 16. Arch. Côte d'Or, B. 1435, f° 74, van 29 nov. 1372, B. PROST,

(35) XVIIe eeuw — Gekleurde Hollandse matten werden in de woning van Kardinaal Mazarin gebruikt :

« ... tapis de natte de Hollande, fassonné de diverses couleurs. »

Invent. van Kardinaal Mazarin, 2 D. afged. in V. GAY, o.c. T. II, blz. 382.

(36) MARTIN ST. LEON, o.c. blz. 267-268.

(37) HAVARD o.c. zelfde als nota 27.

meesterstuk te hebben uitgevoerd. De zonen van meesters werden zeer vroeg in het vaderlijk vak onderricht en daarom van het knaapschap ontslagen⁽³⁸⁾.

De kentering van de levensstijl, waarbij een doelmatiger verwarming van de woonplaatsen een gewichtige rol speelde, veroorzaakte rond de 2de helft van de XVIIe eeuw een vlugge ondergang van de mattennijverheid.

In zijn woordenboek schreef Furetières reeds in 1688 deze betekenisvolle woorden : « Le mestier des nattiers estoit fort bon autrefois, mais il ne vaut plus rien depuis que le luxe a introduit les tapisseries au lieu de la natte ». Met het aanbreken van de XVIIIe eeuw was de toestand reeds hopeloos geworden en het aantal leden dat in 1718 in het ambacht nog opgeschreven stond was toen tot twaalf gedaald! In 1720 werden de statuten van deze groepering niet meer geëerbiedigd, en dit, naar het oordeel van een tijdgenoot : « ... par la misère de la plupart des maîtres... ». Op het einde van die eeuw waren de mattenmakers van zo weinig tel, dat Diderot, die nog aan deze vervallen nijverheidstak in de Encyclopédie een artikel wijdde, hun ambachtelijke statuten en gebruiken niet optekende en zulk ambachtsman als « un ouvrier qui fait des nattes » vermeldt⁽³⁹⁾.

Van toen af is het de mattenmakerij die eeuwen lang zo verdienstelijk was niet meer gelukt zich op te werken.

Matten in de plastieke Kunsten.

Indien het uitzicht zelf van vroegere matten ons in eniger mate gekend is, hebben wij dit voornamelijk te danken aan werken van miniaturisten alsmede — doch in mindere mate — aan werken van paneelschilders, graveerders en beeldhouwers. Aldus leveren ons de kunstwerken waarop matten zijn afgebeeld een waardevolle dokumentatie, ter aanvulling van hetgeen in gekende teksten ontbreekt. Ook aan de zorg en de naïeve nauwkeurigheid die soms besteed werd aan het weergeven van details, danken wij het vaststellen van technische verschillen, die aan het vlechten van matten eigen waren.

Inderdaad, de keuze van de illustratie zelf en voornamelijk deze van godsdienstige scènes zowel als deze uit het dagelijks leven van hogere standen, bleef grotendeels afhankelijk van de rang van de besteller.

(38) HAVARD. idem.

(39) DIDEROT o.c. blz. 225.

Zelden werden scènes uit het leven van kleine burgers of arme lieden afgebeeld en daarom blijven de verschillende gebruiken van matten door deze standen moeilijk te achterhalen.

Het uitvoeren van matwerk werd niet vaak afgebeeld en nochtans verschijnt een mattenmaker, tot tweemaal toe in het handschrift « Le Songe de Pèlerinage de Vie Humaine », van Guillaume de Digulleville. De verluchting van dit werk, dat blijbaar uitgevoerd werd in de laatste jaren van de XIVe eeuw en waarin een Vlaamse invloed te bespeuren valt, — namelijk het opvallend satirisch karakter —, zou althans in enigermate, het gebruik van matten in de Nederlandse gewesten kunnen weerspiegelen.

De reeds vermelde mattenmaker die in dit werk een pelgrim te woord staat, terwijl hij met een lange naald strovlechten samen-naait, verschijnt op f° 55v^o en 55r^o van dit handschrift⁽⁴⁰⁾. Aldus wordt ons de eenvoudige techniek van dit ambacht in beeld voorgesteld, zoals ze eeuwenlang schier onveranderd heeft bestaan.

Terwijl de miniatuurkunst zeer hulpzaam was om de meest typische gebruiken van matwerk, voornamelijk in vorstelijke paleizen, alsook in kastelen en in rijke patriciërswohnungen, op te sporen, is het ons niet gelukt het gebruik van matten in kerken en openbare gebouwen op boekverluchtingen aan te treffen, alhoewel de gekende archivalische gegevens echter het bestaan ervan bewijzen.

Niettegenstaande er veel handschriften in scriptoria van kloosters en abdijen werden uitgevoerd, bleven celinterieurs zelden afgebeeld. Op twee miniaturen van die aard, in de XVe eeuw uitgevoerd, ligt de vloer telkens met stromatten bedekt. Een van deze verluchtingen illustreert terloops de toemalige gewoonten op de vloermatten te gaan zitten en te praten en zelfs om schrijfwerk uit te voeren⁽⁴¹⁾.

Een volbladminiatuur uit het Getijdenboek van Maarschalk de Boucicaut stelt de Aanbidding der Koningen voor. Hier heeft de miniaturist een eenvoudig matje onder de voeten van Maria getekend waardoor de kunstenaar ongetwijfeld de armoede van de Moeder Gods heeft willen uitbeelden. Doch Maria blijft niettemin ook als « Koningin » voorgesteld en daarom heeft de kunstenaar wellicht bovenop de mat een rijk kussen geplaatst, terwijl achter deze figuur een eretapijt opgehangen werd⁽⁴²⁾.

(40) cfr. nota 33 en afb. n° 1.

(41) JAN VAN LEEUW, fragment, Hs. II - 138, Brussel, Koninklijke Bibl. van België - Hs. herkomstig uit het klooster van Groenendael.

(42) Hs. « Les Heures du Maréchal de Boucicaut », Parijs, Mus. Jacquemart André.

Aangezien het tapijt vroeger een vorstelijk voorrecht was, schijnt ook hier dit matje als een vloerkleed te fungeren, dat kon passen bij de nederige geboorte van Christus.

Men bemerkt terloops dat de koning eerbiedig op de naakte grond neerknielt, doch niet op het matje, zoals men het kon verwachten!

In verband met het gebruik van de mat in een symbolische betekenis wordt ons een treffend voorbeeld geschonken op het Friedbörger altaarstuk (XVe eeuw) ⁽⁴³⁾. De H. Jozef kookt er brei in een potje, de H. Maagd knielt op de grond en het naakt Jezuskindje, met nimbus en door een glorie van lichtstralen omkranst, ligt op een klein grof matje.

Zeer dikwijls rusten Maria en het Kind op een mat. Dit bemerkt men o.m. op een Nederlandse miniatuur uit het eerste kwart van de XVe eeuw, die de geboorte van Jezus voorstelt. Verder en schier op dezelfde wijze, werd deze scène afgebeeld in het beeldhouwwerk dat het boogveld van het zuidportaal der Liebfrauenkirche te Frankfurt versiert ⁽⁴⁴⁾.

Tot in de XVIIe eeuw bleef de mat de gewone bedstede van armen en reizigers. Wellicht heeft Gerard Seghers hieraan gedacht wanneer hij de H. Jozef voorstelt, die tijdens de vlucht naar Egypte een korte rust neemt op een grove mat. Aldus werd dit element hem behulpzaam om hierdoor de grote ellende van de H. Familie uit te drukken ⁽⁴⁵⁾.

Alhoewel teksten meermaals het gebruik van matten als muurbekleding vermelden, werd dit nochtans weinig afgebeeld. Volgens enkele gekende voorbeelden komt matwerk voor, hetzij als wandbekleding bedoeld, hetzij als versiering van achtergronden op XIVe eeuwse miniaturen ⁽⁴⁶⁾.

Op twee XVe eeuwse miniaturen komt dit motief voor op wanden wanneer een binnenzicht van een tempel en dit van een gerechtszaal voorgesteld worden ⁽⁴⁷⁾. Een later voorbeeld wordt ter hand gesteld op een schilderij getiteld: « Bij de advocaat van kwade zaken ». Op dit werk heeft Pieter Bruegel III ⁽⁴⁸⁾ de muren van een slordig kantoor afgebeeld, die dan met grove stromatten bedekt zijn, welke reeds half verrot van de wand afhangen.

(43) Het zgn. Klein Friedberger Altarschrein, Mus. Darmstadt.

(44) Zuidportaal van de Liebfrauenkirche, Frankfurt.

(45) De vlucht naar Egypte, Gent, Mus. voor Schone Kunsten.

(46) GUILLAUME DE LORRIS EN JEAN DE MEUNG, *Le Roman de la Rose*, Hs, 8576 f° 19 V^o Brussel, Koninklijke Bibl. van België.

(47) Book of Hours from the Limburgatelier, art. H. SCHILLING in Burlington Mag. 1942, Aug. blz. 194.

(48) Pieter Bruegel, Schilderij, Antwerpen, Museum voor Schone Kunsten.

Reeds hebben Middeleeuwse teksten, meest van letterkundige aard ons geleerd dat matten een belangrijke rol vervulden in de binnendecoratie. Ze dienden toen zowel ter bekleding van wanden als van vloeren. Nog tijdens de Renaissance bleef deze eenvoudige vloerbedekking verbonden aan het comfort en aan de versiering van rijke woningen. Zo kon een Jehan de Saintré vroeger met veel lof spreken over een wel ingerichte kamer, waar hij door een edele dame werd ontvangen en waar toch slechts een mat de vloer bedekte : « La dame mène en sa très gente sallette... très bien tendue, tapicee et natée et les fenêtrés verrées »⁽⁴⁹⁾.

Ditzelfde teken van comfort treffen we eveneens aan in een XVe eeuwse novelle, waarin van een persoon gezegd wordt : « ... il estoit plus aise que ceux qui ont leurs belles chambres verrées natées et pavées »⁽⁵⁰⁾, en bleef even gaanbaar in de XVIe eeuw.

Zoals Marguerite de Navarre in haar novellen vertelt, werd toen door de luxus niet méér geëist : « il y avait au pays de Flandre » zo schrijft ze « une dame de si bonne maison, la chambre de laquelle il avait si bien accoustrée, tapissée par le hault et si bien nattée, qu'il estoit impossible de s'apercevoir d'une trappe qui estoit en la ruelle de son lic »⁽⁵¹⁾.

Een vroege getuigenis van het bedekken van de vloer van welingerichte woonkamers werd ons reeds geleverd door een miniatuur uit « Le Songe de Pèlerinage de Vie Humaine »; vervolgens treffen wij in dit zelfde werk afbeeldingen van vloermatten in een woonkamer, in een kasteelinterieur, in een rijke patriciërskamer en in de arme kamer van een stervende. Op het kalenderblad van de maand februari van het getijdenboek van Anna van Bretagne, door Jean Bourdichon rond 1508⁽⁵²⁾ verlucht, komt ook hetzelfde detail voor en eveneens op het kalenderblad van de maand januari in het Grimani gebedenboek⁽⁵³⁾. In « Les Quatre Etats de la société », rond de jaren 1510 door Jean Bourdichon geschilderd⁽⁵⁴⁾, krijgen we in beeld te zien hetgeen Margaretha van Navarre reeds in haar Heptameron vertelde, namelijk dat een kamervloer met matten bedekt, als een bewijs van welstand door de huisbewoners kon doorgaan. En alsof men hierop de nadruk had willen leggen, zien we op een andere miniatuur van dezelfde verluchter, het intérieur

(49) JEHAN DE SAINTRE in La Cuerne de Ste Palaye, Dict. anc. Français D. VII, blz. 500.

(50) LITTE, Dict. D. II, blz. 693.

(51) MARGUERITE DE NAVARRE (c. 1545) Heptameron - uitg. P. J. Jacob, blz. 35.

(52) Les Heures d'Anne de Bretagne, Hs. Lat. 9474, Parijs Bibl. nationale.

(53) Grimani Brevarium, Venetië, St. Marcus Bibliotheek.

(54) Les Quatre Etats de la société, Amiens verz. Masson.

van een ambachtsman afgebeeld, waar geen mat de vloer bedekt.

Het gebruik van vloermatten in Engeland is ons o.m. bewezen door een prachtig miniatuur portret van Kanselier Sir Christopher Hatton, door Nicolas Hilliard in 1589 geschilderd⁽⁵⁵⁾.

Meerdere bewijzen worden verstrekt door de reeds vermelde portretten van Richard Sackville, door Isaac Oliver in 1616 afgewerkt⁽⁵⁶⁾ en door enkele schilderijen uit de tweede helft van de XVIIe eeuw, die ook binnenzichten afbeelden.

Nog andere portretstukken van dezelfde periode getuigen ook dat vloeren van slaapkamers, eetzaal en ontvangstzaal op dezelfde wijze bedekt lagen.

Terloops dient ook te worden opgemerkt, dat voorheen in vorstelijke paleizen en in rijke woningen, de wollen tapijten gewoonlijk boven matten gespreid lagen. Hiervan vonden wij een vroeg voorbeeld in een XVe eeuws verlucht handschrift: « Le cuer d'amour espris » van Koning René d'Anjou, waar oosterse kleedjes boven op de matten gespreid liggen⁽⁵⁷⁾.

Ditzelfde merken we dan nogmaals op jongere documenten, o.m. het portret van Karel I die door R. Blake Sergeant in 1613 als Hertog van York gekonterfeit werd⁽⁵⁸⁾ en op het portret van prins Charles, door Marcus Gheeraerts⁽⁵⁹⁾, die beiden tot de schilderkunst van de XVIIe eeuw behoren.

Deze verschillende voorbeelden geven eens te meer te kennen hoe lang het duurde eer de woltapijten tot de gewone stoffering van de Europese intérieures mochten gerekend worden.

Omdat in vroegere eeuwen de haarden op zeer onvoldoende wijze de woonkamers verwarmden bleef de mat, vooral in de noordelijke streken, een gepast middel om zich tegen de vochtigheid en de bestendige koude van de tegelvloeren te beschermen. Aldus waren sedentaire arbeiders ook verplicht, kleine matjes onder hun voeten te plaatsen, en vervolgens werden dan schrijvers, geleerden en miniaturisten ook gewoonlijk met een matje onder hun werktafel afgebeeld.

Deze anecdotische opname wordt o.m. opgemerkt op miniaturen die Jean Mielot voorstellen, en ons tevens laten zien dat deze laatste, die een wel ingerichte woning betrok, niet altijd in dezelfde kamer werkte.

(55) Londen, Victoria and Albert Museum

(56) idem.

(57) Le Livre du Cuer d'Amours espris, van Koning René d'Anjou - Hs. 2597
Wenen Nat. Bibl.

(58) Cambridge - University Library.

(59) Engeland verz. Ditchley; afgedr. in Burlington Mag. 1914 Maart, pl. II.

Op de miniatuur die hem afbeeldt terwijl hij « de Mirakelen van O.L. Vrouw » schrijft, heeft de kunstenaar een rijk gemeubileerde kamer geschilderd, waarvan gans de vloer met matwerk bedekt ligt⁽⁶⁰⁾.

Ook wanneer Le Tavernier, Jean Mielot konterfeit, terwijl hij « Le Débat sur l'Honneur » afwerkt in een slaapkamerinterieur, bemerkt men dat hij een grove mat gebruikt die onder zijn schrijftafel gespreid ligt⁽⁶¹⁾.

Op een der miniaturen, waardoor een Vlaams godsdienstig traktaat werd opgeluisterd, hetwelk door Winkler aan Le Tavernier toegekend wordt, zit een godgeleerde vóór zijn werktafel. Ook in dit geval ziet men een matwerk onder de tafel liggen⁽⁶²⁾.

Kleine smalle stromatjes — zoals wellicht de mattenventers van huis tot huis kwamen aanbieden — worden vaak op afbeeldingen van woon- en slaapkamers aangetroffen.

Eveneens werd zulk voorwerp op een wandtapijt afgebeeld dat de geboorte van O.L. Vrouw als onderwerp heeft⁽⁶³⁾ en waar een tamelijk grof matje naast het bed gespreid ligt.

Matten op Grafmonumenten.

Sinds de oudste tijden was het de gewoonte de lichamen van de afgestorvenen op weefsels of matten neer te leggen. Hiervan konden wij voorbeelden aantreffen, niet alleen op miniaturen maar zelfs op beeldhouwwerken en op latoengrafplaten.

Een vroege afbeelding van deze soort komt voor op een prachtstuk van Doorniks beeldhouwkunst, rond 1426 uitgevoerd.

Wij bedoelen het grafmonument van de minderbroeder Frater Fiefvez, hetwelk in de kerk der Minderbroeders te Doornik opgesteld was⁽⁶⁴⁾. Op dit kunstwerk rust de afgestorvene, in monnikkap afgebeeld, op een grove mat.

In het gebedenboek van Keizer Maximiliaan, dat Winkler aan de Hortlusmeester toeschrijft, werd op een der fijn geschilderde miniaturen, een dode naakt afgebeeld die op een grove mat uitgestrekt ligt vóór de ingang van een kerk⁽⁶⁵⁾. Deze mat die een zeer

(60) Les Miracles de Notre-Dame, Hs. Parijs, Bibl. nationale.

(61) Débats sur l'Honneur, Hs. 9278-80 f° 10, Brussel, Koninkl. Bibl. van België.

(62) Godsdienstig Traktaat, Hs. 9095, Brussel, Koninkl. Bibl. van België.

(63) Doorniks Wandtapijt: De Geboorte van de H. Maagd, Museum Reims.

(64) Beeldhouwwerk, Brussel, Museum voor Kunst en Geschiedenis.

(65) Gebedenboek van Keizer Maximiliaan, cod. 1907, Wenen, Nat. Bibl. Een mat van dezelfde soort ligt onder een naakte afgestorvene op f° 143v^o van het getijdenboek van Philips van Clèves, (de jongste kostbare aanwinst van de Koninklijke Bibliotheek van België in 1958).

grove keperbinding vertoont, herinnert aan een detail van de gevelversiering van de kerk van Bayeux, waar dit motief zeer waarschijnlijk aangebracht werd als symbool van de dood.

In de Sint-Laurentiuskerk te Alkmaar prijkt de latoenen grafplaat van wijlen Pieter Claessen Palinck en zijn echtgenote, gestorven in 1541. Op dit monument liggen beide figuren op een grove mat uitgestrekt.

De Nederlandse beeldhouwkunst biedt ons daarenboven een merkwaardig voorbeeld van een dodenmat op het praalgraf van Willem I in de grote kerk te Delft opgesteld. Hendrik De Keyser (1565-1622) welke dit prachtstuk uitvoerde, heeft de afgestorvene — alhoewel deze in statiekledij praalt, — op een grove dodenmat voorgesteld.

Hetzelfde element vinden we ook op enkele Engelse praalgraven afgebeeld, namelijk op twee grafmonumenten uit de Westminster abbey, waarvan het eerste voor Frances, Hertogin van Suffolk (†1559) werd uitgevoerd, terwijl het tweede ter herinnering van William Thijne (†1584) werd besteld.

De dodenmat komt nog voor op een zeer origineel XVIIe eeuws werk uitgevoerd door William Stanton voor het graf van Richard en Isabel Shirburne. Op dit monument, in Mittonchurch (Yorkshire) bewaard, liggen de twee levensgrote gisanten niet als doden maar wel als rustende personen voorgesteld, op grove matten te rusten.

Het veelvuldig gebruik van de stromat, dat men op de praalgraven van lieden van hoge rang aantreft, wijst misschien op een symbolische betekenis van de universele gelijkheid voor de dood of het vanitas vanitatum.

Versierde Matten.

Zeer zelden vonden wij afbeeldingen van versierde matten, doch naar een relaas van Abd-Allatif, verkocht men reeds in de XIIIe eeuw in Egypte versierde matten, die uit Indië ingevoerd werden. Hij beschrijft deze voorwerpen als uiterst mooi en fijn, en daarenboven langs beide zijden gekleurd met tinten die op deze van bloemen leken⁽⁶⁶⁾.

In een inventaris van 1583 staan : « ... deux tappis petits d'escorces d'arbres de diverses couleurs » opgeschreven, terwijl onder de

(66) ABA ALLATIF, Relation de l'Egypte. T. II, p. 30.

meubelen van Kardinaal Mazarin o.m. : « ... un tapis de natte de Hollande fassonné de diverses couleurs », vermeld wordt⁽⁶⁷⁾.

Volgens een ander inventaris, behoorden in 1618 tot het bezit van de Prins van Oranje : « ...deux marchepiedz de joncs d'Espagne grands, de couleur noire et jaulne » alsook « deux aultres petit marchepieds du mesme de couleur rouge et jaune »⁽⁶⁸⁾.

Dit alles geeft ons, jammer genoeg, slechts een zeer gebrekkig idee omtrent het uitzicht der gekleurde matten, waarvan de productie ongetwijfeld belangrijk was. Een versierde vloermat in geel, rood en zwart, mogelijks in sparto uitgevoerd, stoffeert een interieur geschilderd door Martinus De Vos (1531-1603)⁽⁶⁹⁾. De tekening van het boordmotief vertoont naast een damberdmotief, ook nog driehoeken, gebroken lijnen, een meander en een reeks haakvormige motieven. Zeer waarschijnlijk werden deze laatste versiersels wel naar elementen van oosterse kleedjes gekopieerd.

Een intérieurportret van Lady Aston, door Gheeraerts rond 1620, geschilderd, geeft een ander zeldzaam voorbeeld van gekleurde matten. De algemene vloerbedekking van deze kamer bestaat uit een gewoon grof matwerk met daarop een vloermat, waarvan het patroon als een grove interpretatie van een oosters vloertapijt voorkomt. Op deze mat, van onbekende oorsprong, waarvan de grond van donker groene kleur is, tekenen zich enkele zware meetkundige motieven af, waartussen een stervorm uitgevoerd in rood, geel, wit en zwart⁽⁷⁰⁾.

Als laatste voorbeeld van deze soort verwijzen we naar het portret van Joan Williams, Bisschop van Lincoln rond 1625, door Gilbert Jackson geschilderd, waarop een eenvoudige grove spartomat met een tweekleurig damberdpatroon is afgebeeld⁽⁷¹⁾.

De enkele afbeeldingen van versierde matten die, dank zij plastische kunstwerken bewaard bleven, hebben ons niettemin geholpen om over het decoratief aspect van deze voorwerpen te kunnen oordelen.

Invloeden van het Vlechtmotief.

Bij het vlechten van strengen stro en dergelijk materiaal, die tot

(67) HENRI D'ORLEANS, Inventaire de tous les meubles du Cardinal Mazarin dressé en 1653, blz. 170.

(68) VICT. GAY, Glossaire archéologique du Moyen âge et de la Renaissance, D. II, blz. 115, col. 1.

(69) Antwerpen, Museum voor Schone Kunsten.

(70) Londen, Tate Gallery.

(71) Schilderij van C. Jackson, Cambridge St John's College.

matten samengewerkt worden, ontstaat een gekeperd motief of ook nog een damberdmotief, dat op een lijnwaadbinding lijkt. Al schijnen beide elementen maar van weinig tel om tot het versieren van voorwerpen te dienen, toch heeft men ervan in de vroegste tijden een dankbaar gebruik gemaakt o.m. bij het versieren van vaatwerk en juwelen.

Het vlechtmotief dat zo gemakkelijk kon uitgevoerd worden heeft dan ook een grote bijval gekend en behoort tot de oudste ornamentele vormtaal, die zowel in het Noorden als in het Zuiden gangbaar was, toen techniek en versiering nog dicht vermengd bleven.

Door het feit, dat te allen tijde, kunstenaars naar inspiratie zochten in hetgeen hun omgeving hun ter hand stelde, schijnt het wel dat de kunstvoelende arbeiders of ambachtslieden uit de vroege eeuwen, die dagelijks matwerk te zien kregen, hierin onbewust prototypen van versiering hebben geput, die eeuwenlang hun stempel op andere voorwerpen zouden drukken.

Volgens M. Ebert zou de wandversiering van een stenen graf te Göhlitz bij Merseburg, waarin het zgn. haar- of visgraatmotief voorkomt, meer de gedachte uitdrukken van een wand die met matten bedekt is, ter imitatie van de matten die, naar hij zegt, op de wanden dezer voorhistorische woningen aanwezig waren om zich tegen de koude te beschutten.

Als een merkwaardige invloed van mattenmotieven op de vroege juweelkunst telt namelijk de versiering van de gesp van Ursins, waarover M. Besson het volgende schrijft: « il s'agit seulement de bandes qui se croisent régulièrement, comme dans un paillason ou une natte. Le médaillon central et le bandeau, nous font voir une natte dans sa régularité et son insignifiance »⁽⁷²⁾.

Terwijl dezelfde elementen ook nog voorkomen op juwelen van oud-Germaanse of Scandinavische volkeren, geeft de miniatuurkunst talrijke voorbeelden van deze invloed te kennen, in werken van de Hoge Middeleeuwen, zoals b.v. op de randversieringen van het boek van Durrow en van talrijke andere handschriften uit dezelfde periode. Ook de monumentale beeldhouwkunst heeft soms het vlechtmotief van matten gans overgenomen. Hiervan biedt ons de voorgevel van de reeds vernoemde hoofdkerk van Bayeux een eigenaardig voorbeeld.

In vele andere takken van de vroege nijverheidskunsten, waar-

(72) M. BESSON : l'Art Barbare dans l'Ancien Diocèse de Lausanne, blz. 97.

onder het grisaillewerk van de glas- en loodtechniek, zou een dergelijke invloed eveneens kunnen opgezocht worden.

Tot besluit mag gezegd worden dat de matten, die verschillende kunsten zo onverwachts beïnvloedden, nochtans geen bijzondere invloed uitoefenden op de versiering van de vroegere wollen vloerkleedjes, zoals wij deze tot op het einde van de XVIIe eeuw aantreffen. Alleen stemt de algemene bouwvorm van het vloerkleed met deze van de vloermat overeen waar ook een boord het grondvlak omrandt. In de vroegste tijden bleef de boord van de vloerkleedjes tamelijk smal en onversierd om later, in afmeting en versiering merkkelijk toe te nemen.

Uit de gegevens van uiteenlopende aard, die wij betreffende het voortbrengen en het gebruik van matten konden verzamelen, blijkt dat dit voorwerp, dat heden vrij veronachtzaamd wordt, niettemin in het verleden een nuttige rol vervulde welke niet te onderschatten is.

Reeds van in het begin van de westerse samenleving, liggen bewijzen voor de hand waardoor wordt vastgesteld, dat de mat op een merkwaardige wijze heeft bijgedragen tot meer comfort en tot een betere inrichting van de vroegere wooncultuur. Eeuwen lang heeft zij zich op dit gebied gehandhaafd en diensten bewezen zowel bij het bedekken van wanden als bij het bekleden van vloeren. In de Middeleeuwen werden de matten vaak beschouwd als een passend materiaal bij het afwerken van wel ingerichte woonkamers en tot in de XVIIe eeuw was dit nog vaak het geval.

De verschillende doeleinden, waartoe men in de loop der eeuwen, de matten heeft gebruikt, zijn ons gekend door talrijke literaire werken en in een aanzienlijke wijze door miniaturen en schilderijen waarop zij afgebeeld voorkomen.

Aldus behoort de mat tot de woonstijl van het verleden in dezelfde mate als de wollen vloerkleedjes en andere moderne soorten vloerbekleding die wij aan de hedendaagse techniek en de modische smaak verschuldigd zijn.

Eveneens weerspiegelt de mat enigszins de politieke en economische toestanden uit vroegere eeuwen, want in de economische balans van voorheen is de voortbrengst en de handel van deze voorwerpen van geen geringe waarde geweest. Het weinige dat wij heden afweten van de ambachtelijke organisatie van de mattenmakers biedt ons trouwens hieromtrent een sprekend bewijs.

De versierde matten zijn ons nog niet voldoende bekend om hun decoratieve waarde op passende wijze te kunnen beoordelen,

doch het zo eenvoudig vlechtmotief, dat voor de mat kenschetsend is, bleef niet zonder invloed op andere takken van de kunstnijverheid.

Alhoewel het van de wanden verdrongen werd door houten beschotten, zou dit motief nochtans in de XVIIIe en XIXe eeuwen op dezelfde plaats terugkomen, dank zij de welbekende bedrukte « toiles de Jouy ». Hiervoor werd het mattenmotief zelfs in 1778 als een « nieuw patroon » in de handel gebracht en kende zulk een bijval, dat het tot in 1856 te Courbevoie nog steeds op linnen gedrukt werd!

Niettegenstaande een eeuwenlang gebruik, heeft het mattenmotief nog niet volledig uitgediend. Lang na het verdwijnen van de matten zelf, wist het zich te handhaven om bepaalde patroontekeningen, waarvan de XXe eeuwse nijverheid zich nog bedient om wandpapieren, lincrusta, linoleum en dergelijke kunstmatige wand- en vloerbekledingen te versieren.

Dr F. FREDRICX

EEN AANWINST VOOR HET FOLKLORE-MUSEUM.

Het gebeurt zelden dat het Museum in de gelegenheid is voorwerpen aan te kopen die het karakter der volkskunst dragen.

Prof. Dr. P. De Keyser heeft dan ook niet geaarzeld een drietal schilderijtjes te verwerven van de volkse schilder Emiel van den Driessche, 63 jaar oud, landbouwer te Eine. Deze schilderijen hebben niet alleen al de kenmerken der volkskunst, t.t.z. een overdaad van kleuren, een gebrekkig perspectief en een onhandige tekening, doch zij illustreren Vlaamse folkloristische geplogenheden.

De behandelde onderwerpen zijn :

- 1° Sint Elooi, patroon van Eine, zegent het dorp en zijn bewoners. Naast de kerk van Eine, het kasteel van de familie de Landas, heren van Eine en « beers » van Vlaanderen. De heer en mevrouw de Landas bevinden zich op de achtergrond van het schilderij met hun paarden.
- 2° De Fiertel van Eine met de Reuzenstoet.
- 3° Het schip uit de Ommegang te Eine. Dit schip werd toevallig gemaakt door de vader van de schilder.

Deze schilderijen vertonen een opvallend verwantschap met sommige uithangborden en met de illustraties gebruikt door sommige liedjeszangers. Wij zijn hier in Vlaanderen niet zo overstelpt door produkten van de volkskunst dat we iedere gelegenheid tot verwerving ervan niet gretig zouden aangrijpen.

De Konservator,
J. BOES.

Platen

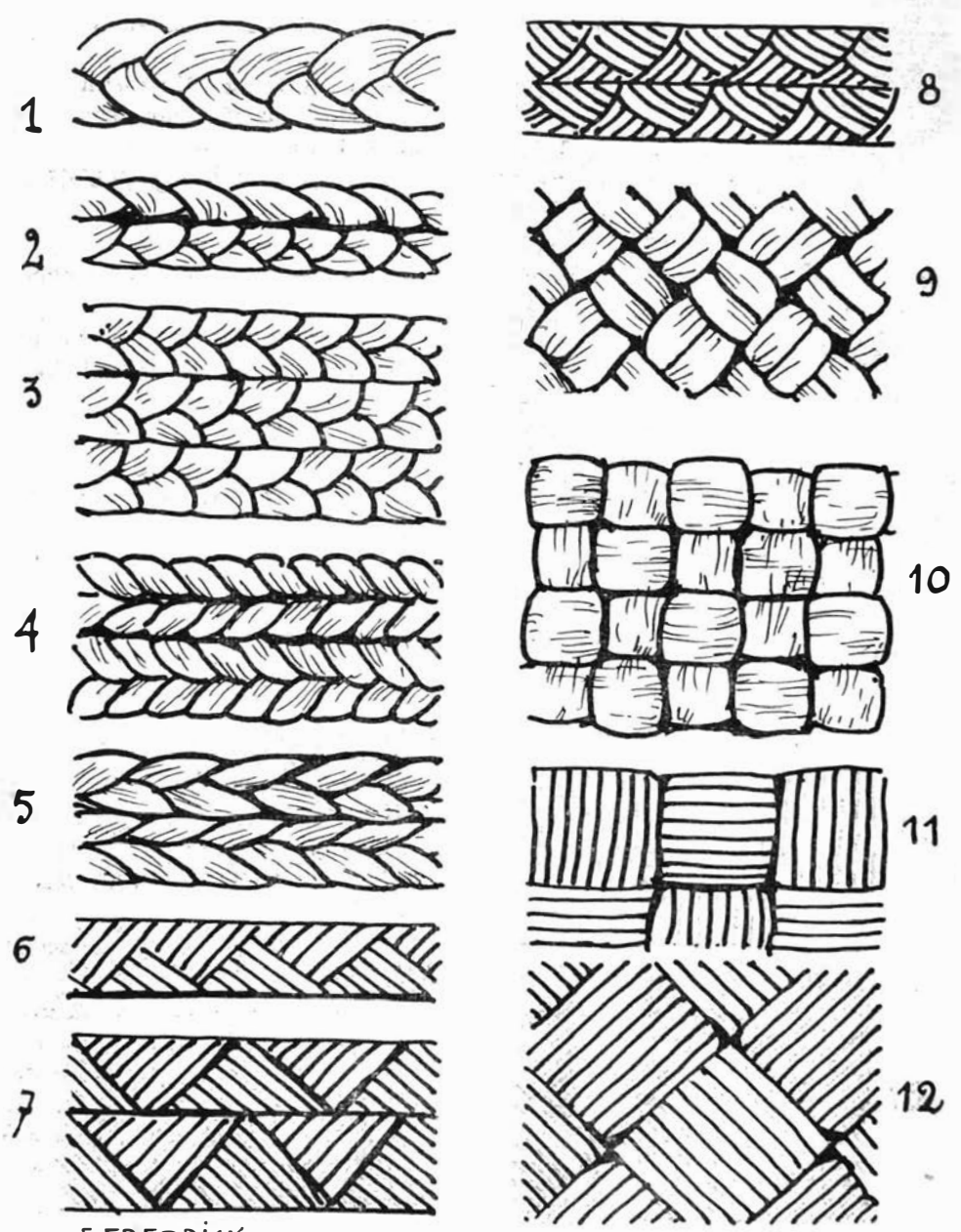

Plaat 1. — Werkende Mattenmaker.
Miniatuur uit « Le Songe de Vie Humaine » van
Guillaume de Digulleville. (ca 1380-1390)
mogelijke herkomst: Vlaanderen.
Hs. 10176-78, f° 55v^o. Koninklijke Bibliotheek van
België, Brussel

Cliché « Revue Textilis »

Plaat 2. Mattenkloppers. Schilderij door David Col, Antwerpen c. 1872. Privaat bezit.

F. FREDRICK

Plaat 3. — Typen van gevlochten matten.

Cliché « Revue Textilis »

Uitleg plaat 3. TYPEN VAN GEVLOCHTEN MATTEN.

- N° 1. Vloermat ((XIVe-XVe). Miniatuur, Aanbidding van de Wijze Koningen, Hs. Heures du Maréchal de Boucicaut. f° 83, Musée Jacquemart André, Paris. — afg. Revue de l'Art Chrétien, 1213, mai-juin. T. XIII, blz. 1555, fig. 4.
— Zelfde type (c. 1567). Portret van William Herbert eerste Earl of Pembroke, verz. Earl of Pembroke - Engeland.
— afg. Burlington Magazine. July. 1957. blz. 231.
- N° 2. Vloermatje (c. 1200). Schilderij, Geboorte van Christus, Aartsbisschoppelijk Museum, Utrecht.
- N° 3. Matje als slaapstede (c. 1225). Miniatuur, Geboorte van Christus. Missale Romanorum. Hs. c. 20 (62). Bibl. van Seminar van Bressanone. afg. A. W. Byvanck, La miniature dans les Pays Bas septentrionaux, pl. XXXV, fig. 99.
- N° 4. Vloermat (XIVe). Miniatuur uit fragment van het werk van Jan van Leeuw. Hs. 11-138 f° 2. Koninklijke Bibliotheek van België, Brussel.
— Zelfde type (XVe) op miniatuur van het kalenderblad van januari in Hs. Les Très riches Heures du Duc de Berry, Musée de Condé, Chantilly.
- N° 5. Vloermat (c. 1470). Le Livre du cuer d'Amours espris, af. Trenkel (zelfde titel) pl. 3
- N° 6. Vloermat (c. 1420). Miniatuur uit Roman de la Rose, Hs. 2568 f° 142. Nat. Bibl. Wenen. afg. F. Winkler, Die Flämische Büchmalerei, afb. 7.
— Zelfde type (XVe). Le Débat sur l'Honneur, Hs. 9278-80 f° 10. Koninklijke Bibliotheek van België, Brussel.
- N° 7. Ronde vloermat (1455). Miniatuur uit Les Miracles de Notre Dame. Bibl. Nat. Parijs. uitg. zelfde titel A. de Laborde, pl. II en XXXIV.
- N° 8. Vloermat (1616). Miniatuurportret van Sir Richard Sackville door Isaac Oliver, Victoria en Albert Museum, London.
- N° 9. Vloermat (1613). Portret van Karel I, als Hertog van York, door Robert Blake Sergeant, University Library, Cambridge.
- N° 10. Wandmat (XV). Getijdenboek uit het atelier van de gebroeders van Limburg, art. van R. Schilling, Burlington Magazine, 1942, blz. 194.
- N° 11. Dodenmat (XVI) ligt onder een afgestorvene. Oud getijdenboek van Keizer Maximiliaan, afg. F. Winkler, o.c. pl. 72. — Zelfde type als lijkmat op f° 143v^o uit het gebedenboek van Philips van Clèves (XVe) (nieuwe aanwinst Koninklijke Bibliotheek van België, Brussel).
- N° 12. Als wandmaat (XIVe). Miniatuur uit Le Roman de la Rose van Guillaume de Lorris en Jean de Meung (c. 1325-1330), Hs. 9576. Koninklijke Bibliotheek van België. Brussel. afg. in G. Gaspard en F. Lyna. Les Manuscrits à peinture, D. I. blz. 212, nota 91; D. II. pl. XLIV.
— Als vloermat (XVI-XVIIe). Portret van een Dame in zwarte kledij door onbekende schilder, Tate Gallery, London.

* Graag danken wij hier de Koninklijke Bibliotheek van België te Brussel voor de toelating deze miniatuur te reproduceren en de Revue Textilis voor het overdrukken van de clichés.

Dr F. F.

Boekbespreking.

LAET (Prof. Dr Sigfried J. de). — *Archeologie en haar Problemen*. Antwerpen, N.V. Standaard-Boekhandel, 1957, VIII en 168 blz. Geïllustreerd met 21 buiten-tekstplaten en 3 tekstfiguren. Prijs: geb. 150 fr.

In het « Cultureel Jaarboek van de Provincie Oostvlaanderen », Bd. 1949, II, blz. 5-30 en Bd. 1950, II, blz. 5-32, publiceerde S. een « Inleiding tot het Oudheidkundig Bodemonderzoek », bedoeld als een bondige syllabus over de methodiek van de archeologie voor zijn studenten aan de Rijksuniversiteit te Gent. In 1954 liet hij in de « Collections Latomus » te Brussel een bijgewerkte Franse uitgave: « L'archéologie et ses problèmes », ervan verschijnen, waarvan zijn oud-student Michel Oukhow, nu de Nederlandse vertaling, nogmaals aangevuld door de S., leverde.

In dit zeer mooi uitgegeven werk, na in zijn inleiding de rol en de taak van de archeologie, alsook haar studieveld omschreven te hebben en vele verkeerde opvattingen over deze wetenschap te hebben terechtgewezen, handelt S. achtereenvolgens over het bodemarchief, de verschillende methodes van archeologische prospectie, die de archeoloog toelaten de plaats aan te duiden waar overblijfselen uit vroegere tijden te vinden zijn, ook over de verschillende manieren van onderzoek gebruikt bij de archeologische opgravingen. Na dit werk op het veld komt het werk in de studeerkamer, nl. het oplossen der dateringsproblemen. Hier worden de methodes tot het vastleggen der relatieve en der absolute chronologie besproken. Dan komen de interpretatie-problemen aan de beurt, waarbij de beperking, alsook de mogelijkheden der archeologie als bron van inlichtingen over het verste verleden van de mens en de ontwikkeling van de mensheid sedert haar bestaan worden aangetoond. De archeologie is dus een belangrijke hulpwetenschap der geschiedenis.

In zijn slotbeschouwingen handelt S. over de opleiding van de archeoloog en over de maatregelen, die de wetgever diende te nemen om de archeologische monumenten en documenten te beschermen, om de export naar het buitenland van archeologische voorwerpen te beletten en om de archeoloog zelf te verplichten in de kortst mogelijke tijd verslag uit te brengen over zijn vondsten. Een korte bibliografie, een lijst der illustraties en de onmisbare index sluiten dit schattig werk.

Athoewel S. wijst, en terecht, op het gevaar bepaalde aspecten van het voorhistorische leven te interpreteren door middel van hedendaagse folkloristische verschijnselen, heeft de folklore — en bepaald de plaatselijke sagen — toch een belang bij de archeologische prospectie. Zo schrijft hij op blz. 28: « Aan de grafheuvels en de voorhistorische begraafplaatsen zijn veel legenden [lees: sagen] verbonden. De plaatsen waar de heksen hun sabbat viëren, waar de weerwolf spookt, en ook katten en andere behekste dieren (tenminste indien men aan de legenden [lees: sagen] geloof hecht!), hebben zich vaak als vruchtbare werkplaatsen voor opgravingen ontpopt. De twee grafvelden uit de Hallstatt- en de La Tène-tijd, die wij in samenwerking met M. E. Mariën onderzocht hebben te Lommel in de Kempen, werden ontdekt op de plaats genoemd « Kattenbos », betekenisvol toponiem als geen ander. Ook nu nog durven de boeren van de streek de plaats niet voorbijgaan eens de duisternis valt, uit schrik een als kat vernomde duivel te ontmoeten, die hen zonder genade tot in het nabijgelegen ven zou najagen! In Nederland, in Duitsland en in Skandinavië, zijn de megalithische monumenten in het algemeen toegeschreven aan de een of andere reus. Ook de Romeinse banen, de enigen in de middeleeuwen tot de 10e eeuw en zelfs tot later bekend, dragen zeer dikwijls typische toponiemen: als « chaussée Brunehaut », « chaussée du Diable », « Helleweg, enz. ».

Men denke ook aan de sagen van de begraven schatten!

Dit is een werk, dat wij onze lezers zeer aanbevelen. Uit de lectuur ervan valt er ook voor folkloristen veel te leren.

F. V. Es.

HET MUSEUM VOOR FOLKLORE TE GENT.

Het Museum voor Folklore werd gesticht door de Bond der Oostvlaamse Folkloristen op 16 juli 1927 in de lokalen van het voormalig Museum voor Oudheden, Lange Steenstraat, 14, gewezen kerk van de Geschoeide Carmelieten (Onze-Lieve-Vrouwebroeders), wier klooster afgeschaft werd in 1797.

Het Museum voor Folklore werd overgenomen door de Stad Gent, bij besluit van de gemeenteraad d.d. 27 september 1931 en werd geplaatst onder het toezicht van een Kommissie bestaande uit vertegenwoordigers van het Stadsbestuur en van de Bond.

Deze Kommissie bestaat uit: Prof. Dr De Keyser, voorzitter, R. Van Kenhove, ondervoorzitter, M. Broeckhove, sekretaris, Drs L. Hoste, penningmeester, de heren F. Van Es, Pr. Luyckx, schepen der stad, Mr. A. De Decker, advocaat en gemeenteraadslid, Dr O. Van Hauwaert, Ing. Haeck, Dr H. Nowé, G. Celis, Drs M. Daem, J. Pieters, R. Depoorter, J. De Raedt, M. Van Wesemael, Lic. R. Van der Linden, Lic. Hugo Arens, leden. Konservator van het Museum: J. Boes, archivaris van de Stad.

Doel van het Museum: Verzamelen, inventariseren en uitstallen van alle stoffelijke getuigen van het Oostvlaamse Volksleven van vroeger en nu.

De voorwerpen, dokumenten en inlichtingen betreffende het volksleven hebben betrekking op de woning, het meubilair, de huishoudelijke inrichting, de voeding, de volkskleding, de vervoermiddelen, de verlichting, het straat- en marktlevens, de volkstypen, de familietradities en -gebruiken van aan de geboorte tot aan het graf, de ambachten met de traditionele werktuigen en het alaam, de volksfeesten en -spelen en andere ontspanningen, het volksgehoof, het sociale leven, de volkskennis en volksgeneeskunde, de volksletterkunde en de volkskunst.

De Kommissie zoekt zoveel mogelijk voorwerpen en dokumenten betreffende het volksleven van de ondergang en de vernieling te redden door ze veilig op te bergen, te klasseren, te onderhouden, te inventariseren en voor het publiek aantrekkelijk uit te stellen. Ze houdt zich dan ook ten zeerste aanbevolen voor afstand of schenking, zelfs in bruikleen, van voorwerpen en dokumenten. Ze koopt ook voorwerpen aan en laat die zelfs afhalen aan huis. Beleefd verzoek te schrijven aan het adres van de Konservator: J. Boes, Abrahamstraat, 11, Gent, Telefoon n° 25.32.53, of aan de sekretaris der Kommissie: M. Broeckhove, Oscar De Gruyterstraat, 34, Gent.

DE BOND DER OOSTVLAAMSE FOLKLORISTEN.

De Bond ondersteunt het Museum voor Folklore.

Hij geeft sedert 1926 een tweemaandelijks tijdschrift uit: **Oostvlaamsche Zanten**, en sedert 1957 de **Mededelingen van de Dienst voor Folkloristische Opzoekingen**. Hij geeft ook afzonderlijke **Bijdragen** uit.

Samen met de Museumkommissie richt hij kosteloze openbare voordrachten, tentoonstellingen en folkloristische prijskampen in, alsook de tweejaarlijkse wedstrijden van het Alfons De Cock-fonds.

Samen met de Kommissie voor Kulturele Aangelegenheden van het Provinciaal Bestuur richt hij insgelijks « Enkwesten » over folkloristische verschijnselen van de provincie Oost-Vlaanderen in.

De bibliotheek en het archief van de Bond en van het Museum voor Folklore zijn gevestigd in afzonderlijke lokalen van het Stadsarchief, Abrahamstraat, 13.

Lid worden van de Bond is: daadwerkelijk medewerken aan de verrijking van het Museum voor Folklore; door het in het lidmaatschap begrepen abonnementsgeld op de hoogte blijven van de studie van de folklore in 't algemeen en van het Oostvlaamse volksleven in 't bijzonder; de eigen kennis en de zaak van de volksopvoeding dienen; een daad van ware vaderlandsliefde en van Vlaamse solidariteit stellen.

Voordrachten, tentoonstellingen en museum zijn op vertoon van de lidkaart gratis toegankelijk voor de leden. Men storte 100 fr. op postrekening n° 96946.

Bestuur van de Bond: Ere-voorzitter: Prof. Dr P. De Keyser. Voorzitter: F. Van Es. Ondervoorzitters: G. Celis en J. Pieters, Sekretaris: M. Broeckhove. Penningmeester: R. Depoorter. Archivaris-bibliotekaris: M. Van Wesemael.

Leden: Dr Nowé, J. Boes, Drs L. Hoste, Drs M. Daem, J. De Raedt, Lic. R. Van der Linden, Pr. Luyckx, Lic. H. Arens.

Redactie van Oostvlaamsche Zanten: Hoofdredakteur: F. Van Es, Désiré De Wolfstraat, 3, Aalst. Redaktieleden: Drs M. Daem en J. Boes.

Museum voor Folklore: Konservator: J. Boes. Adjunkt: aspirant of navorser.

Aankoopkommissie: Prof. Dr P. De Keyser, R. Van Kenhove, M. Van Wesemael, J. Boes, Drs L. Hoste.

Dienst voor Folkloristische Opzoekingen (Foto-, fono- en cinematografische dokumentatie): Prof. Dr P. De Keyser, F. Van Es, M. Van Wesemael, J. Boes, J. Pieters, Drs M. Daem, Lic. R. Van der Linden en M. Broeckhove, sekretaris.